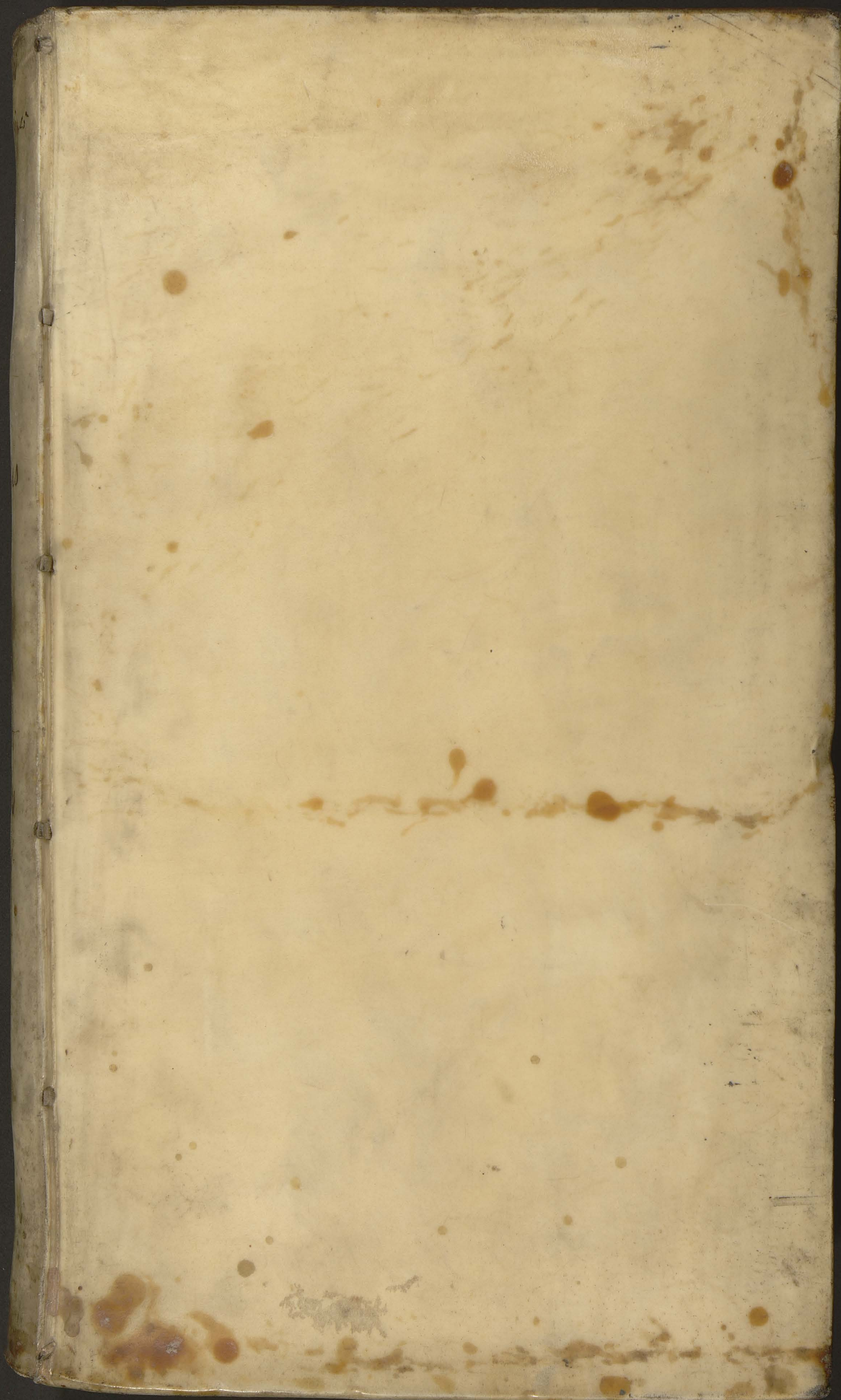
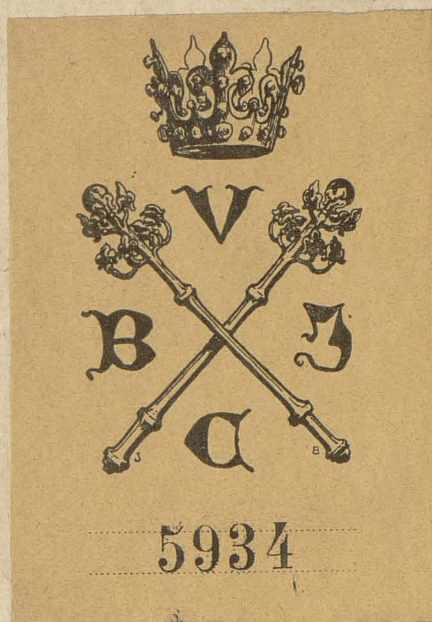
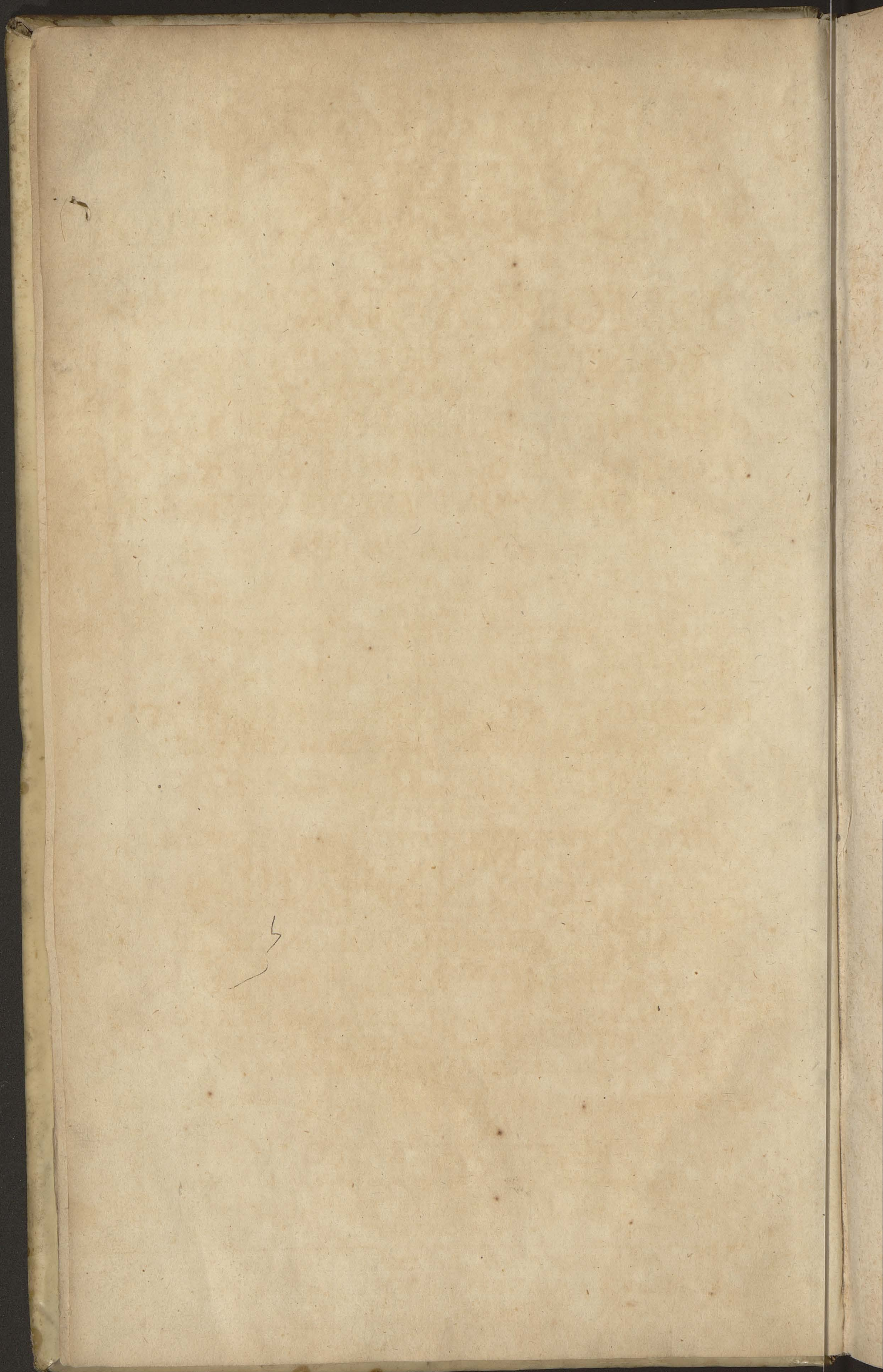

Ex libris H Oehm
Oehm

ORBIS GOTHICI,

LIBER IV. & Ultimus,

Exhibens.

Præcipuorum Gothici Nominis Populorum

Res Oeconomias.

Sacras

Politicas

Earumque ritus varios.

UT ET

Catalogum Regum Gothicorum,

Variis in Europæ Regnis Celebratissimorum

Ex Gothia Sarmatica,

Olim Oriundorum.

Ex Classibus Vet. Auctoribus

conscriptus,

AUCTORE

MATTHÆO PRÆTORIO Memlensi,

Paracho Weihro-politano.

Sacr. Reg. Maj. Polon. Historico & Secretario.

ANNO DOMINI M DC LXXXIX.

Typis MONAST. OLIV. Sac. Ord. Cisterciens.

Imprimebat JOHANNES JACOBUS TEXTOR, Factor.

SERENISSIMO
AC
Potentissimo Principi ac Domino,
DOMINO
JOANNI III,
Monarchæ Poloniarum Invictissimo Magno Duci Lietvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Zamogithiæ, Livoniæ, Volhyniæ, Kyoviæ, Podoliæ, Podlachiæ, Smolensciæ, Severiæ, Czerniechoviæque.

Potentissimo Exercituum Christianorum Imperatori Patri Patriæ Clementissimo.

Dno. Domino suo Beneficentissimo

Orbis Gothici hunc Lib. IV.

Humillimo Devotionis affectu consecrat.

Matthæus Prætorius,
S. R. M. Historicus.

Syllabus Contentorum

LIB. IV. ORBIS GOTHICI.

De Triplici Statu Populorum Gentis Gothicæ.

CAPUT I.

De Statu Gothorum Oeconomico, sive De Rebus ad Oeconomiam illorum spectantibus. *p.* 1.

CAPUT II.

De Sacris Gothicis. *p.* 19.

CAPUT III.

De Regimine Veterum Gothorum. *p.* 32.

LIBER IV.

Ultimus ORBIS GOTH.

De Triplici Statu Populorum Gentis Gothicæ.

TRiplicem Statum vocamus, *Oeconomicum*, *Sacrum*, *Politicum*; eumque in præſenti proponimus triplici Capite, in quod Librum hunc dividimus.

CAPUT I.

De Statu Gothorum Oeconomico,

Sive

De rebus ad Oeconomiam illorum ſpectantibus.

MUlti ſunt in hac materia Authores tum Veteres tum Recentiores. Nos brevitati, (qua gaudet ævum noſtrum) ſuperfluis rejectis ſtudebimus, fuſiorem, quam materia hæc requirit, in aliud commodius reſervamus tempus, aut certè Eruditioribus, & quibus tempus ſuppetit relinquimus tractationem. Proponemus autem res materiam hanc concernentes, verbis ut plurimùm Authorum Veterum, ne videamur vel addidiſſe quidpiam de proprio, vel ſubtraxiſſe ſcitu dignum, & conveniens præſenti materiæ. Hoc tamen imprimis præmonendum venit, Teutonum nationem, quæ *Teutones diſtincti olim à Germanis.* modò nomen ſibi vendicat Germanorum, diſtinctam antiquitùs fuiſſe à populis Germaniæ, ad quos Slavi, Gothi, noſtriquæ Sarmatæ olim relati fuerunt, quas tamen gentes plurimi potiſſimùm Recentiorum confundunt, Germanorum & Teutonum nomina pro eodem ſumentes. Quare quæ Recentiores ex Antiquis adducunt, non omnia ſunt applicanda Teutonibus, ſed noſtris potiùs Gothis ac Sarmatis, qui à Veteribus plerumque Germanorum nomine inſigniti ſunt. De quo conferatur lib. 1. c. 3. §. 1. 2. 3. ſeqq.

§. I.

De Habitationibus Gothorum.

Habitationes Gothorum, non habuerunt urbes vel oppida.

QUi res Germanæ gentis referunt, ex veteribus ii nuspiam quod sciam, meminerunt *urbium* aut *oppidorum*. Nihil de illis habet J. *Cæsar*, Nihil *Paterculus* : nihil *Dio*, nihil *Marcellinus*, qui tamen multa cum Gothis Germanisque bella gessit. Non tacet Tacitus, sed expressè [a] *nullas apud illos exstitisse urbes* asserit. Equidem Ptolomæus meminisse videtur τῶν πόλεων id est *oppidorum*. At voce hoc *Stationes* hujus gentis *Campestres* ac *hybernas vallo fossaque munitas* inttelligit, atque ita intelligendas esse docent nos *Britanni* veteres, hujusmodi Stationes teste Cæsare Comment. 5. oppida vocitabant. Et Tacitus de Fennis refert. *Fennis mira feritas : nec aliud ferarum imbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. Huc redeunt juvenes : hoc Senum receptaculum. Inde & discreti* more Celtarum antiquorum *hi populi habitârunt, prout scil. fons aut campus aut ramus in discretis diversisque receptaculis invitabat.* Inde de more Germanorum inquit: Et videtur illis defuisse forma & materia vel potiùs ejus usus. *Nec cæmentorum apud illos aut tegularum usus, materia ad omnia utuntur informi, aut citra speciem aut delectationem. Quare ædificia illorum facillimè igne depasci : densas namque eos habuisse silvas, ideoque lignis cum abundarent, iis compactis compositisq; tabernacula sibi struxisse* refert Herodianus [b] Inde apud Priscum [c] legimus de *Attilæ*, magni illius bellatoris ædibus, quod totæ fuerint *ligneæ*. Theodorici quoque Gothorum Regis Regia, *Ravenna*, itidem fuit lignea. Videatur Strabo. [d] Causa mihi videtur fuisse hæc: quod, ut Strabo l. 7. ait : *facilè & expeditè populi antiquissimis temporibus solum mutarent, in casis habitantes, structura in unum diem constantibus, agrosque pro numero cultorum per vices ab universis occupantes.* Tacitus. Tegularum verò usus, quod omninò nullus apud illos fuerit, non asserimus, *rarum* tamen fuisse dicimus, ac discimus ex Herodiano c. l. qui ita ait *Rari apud illos lapides lateres cocti.* Scilicet ex his Principum domus in pagis suis fuerunt exstructæ, plebe hinc inde vagante. Cæterùm plebs quoque in *subterraneis specubus* delitescebat, quod *multo insuper fimo onerabant, suffugium hyemi, & receptaculum frugibus.* Confer. Plinius [e] Mele [f] Virgilius [g] qualia plurimis in locis nostræ Provinciæ Russia, Liethuania, Ukraina &c. habent. Habebant tamen certa sibique nota habitationum spatia, quæ vicos illi vocabant & pagos. De vicis ita Tacitus : *Vicos*, inquit, *locant, non in nostrum morem connexis & cohærentibus ædificiis ; suam quisque domum spatio circumdat ; sive adversus casus ignis remedium, sive inscitia ædificant.* In ejusmodi spaciis videbatur aliqua *ædium congregatio, quæ muro non claudebatur, eamque Burgos* vocabant Burgundiones. Luitprandus, [a] Orosius, [b] Isidorus, [c] P. Diaconus [d] Censeo ego, Burgos hos illos ipsos esse, quos Prussi, Zamoge-

Burgi Veterum.

[a] lib. de moribus German. [b] l. 7. in Vita Maximini. [c] in fragmentis historiæ Gothicæ. [d] l. 5. [e] l. 19. c. 1. [f] l. 2. c. 1. [g] l. 3. Georg. [a] l. 3. c. 12. [b] l. 7. c. 22. [c] l. 9. c. 2. & 4. [d] l. 11.

mogethæ, Liethuani hodie *Burgwalka* vocant, ad quæ certus ſpectare ſolet vicorum numerus. Nomine verò pagi: certa quædam regio notabatur ſive Territorium. Atque ita intelligendum eſt, quod de *Svevis* refertur, quod *centum pagos* habuerint, ex quibus quotannis ſingula *millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex finibus educebant*; reliquis domi, ut ſint, qui ſe & alios alerent, relictis.

§. II.

De Habitu externo Gothorum quoad Corpus.

VEriſſimè Iſidorus [c] obſervavit, nonnullas gentes non ſolùm in veſtibus, ſed & *in corpore aliqua ſibi propria quaſi inſignia vendicare*, ut videmus, inquit, *cirros Germanorum, Granos & Cinnabar Gothorum*. Quare hic conſiderabimus inprimis Habitum corporum externum, quem Gothi ſua ætate habuerunt. Erat autem illis omninò talis, qualis communiter Septentrionalibus populis videtur fuiſſe proprius, teſtantibus id Auctoribus ſcil. *Candida fuiſſe cute gentes, flavis promiſſæ crinibus, truces verò cæli ex rigore.* (ita Plinius [a]) *imanibus corporibus, cæſiis oculis, ſanguine multo*: (Vitruvius) *ad magnum inpetum validæ.* Tacitus c. l. *Gallos* præ Italis proceriora habuiſſe corpora referunt Srabo l. 3. & Flor. l. 2. c. 4. Quantum autem Germani Gallos anteſtiterint, Cæſar maximè oſtendit Comment. 1. belli Goth. *Ex percunctatione*, inquit, *noſtrûm vocibusque Gallorum & Mercatorum, qui ingenti magnitudine corporum Germanos, incredibili virtute atque experientia in armis eſſe prædicabant, & ſæpe numero ſeſe cum his congreſſos, ne vultum quidem & aciem oculorum dicebant ferre potuiſſe.* Hinc Vegetius: *quid adverſus Germanorum proceritatem brevitas potuiſſet audere?* Si tamen Gothorum corporis ſtruem lubet affabrè deſcriptam legere, legat eam è calamo elegantiſſimi Scriptoris Sidonii Apollinar. qui ita Epiſtolâ ad Agricolam: *Poſtulaviſti*, inquit, *ut, quia Theodorici Regis Gothorum commendat fama civilitatem, literis tibi formæ ſuæ quantitas ſignificaretur. Pareo libens, in quantum epiſtolaris pagina ſinit. Si forma quæritur, corpore exacto, longisſimis brevior, procerior eminentiorque mediocribus: capitis apex rotundus in patulum, à planicie frontis in verticem Cæſaries refuga criſpatur. Cervix non ſedet nervis, geminos orbes hiſpidus ſuperciliorum coronat arcus. Si verò cilia flectantur, ad malas medias palpebrarum margo prope pervenit. Aurium ligulci, ſicut mos gentis eſt, crinium ſuperjacentium flagellis operiuntur. Naſus venuſtisſimè incurvus, labia ſubtilia, nec dilatis oris angulis ampliata, pilis intra narium antra fruticantibus, quotidiana ſucceſſio, barba concavis hiſta temporibus; quam in ſubdita vultus parte ſurgentem, ſtirpitùs tonſor aſſiduus genas ad uſque forficibus evellit. Menti, gutturis, colli, non obeſi, ſed ſucculenti, lactea cutis: quæ propius inſpecta, juvenili rubore ſuffunditur. Nam hunc illi crebro colorem, non ira, ſed verecundia facit. Teretes humeri, validi lacerti, dura brachia, patulæ manus, recedente alvo pectus accedens, arcam dorſi*

Habitus corporis Gothorum externus.

[c] l. 19. Ethymolog. c. 23. [a] l. 2. c. 78.

si humilior inter excrementa costarum spina discriminat. Tuberosum est utrumque musculis prominentibus latus. In succinctis regnat vigor ilibus. Corneum femur. Internodia poplitum benè muscula. Maximus in minimè rugosis genibus honor, crura suris fulta turgentibus, & qui magna sustentat membra, pes modicus. Idem Sidonius Epistola ad Domitium; *Sigismerum* Regium Gothorum juvenem hisce depingit verbis: *Cum tamen hoc magis ibi decorum conspiciebatur, quod præcursoribus suis, pedissequis pedes & ipse medius incesit, flammeus croco, rutilus auro, lacteus serico, tam cultu tanto coma rubore cuti concolor.* Inde non mirandum est, quod *Belisarius* tantus Heros, *Gothorum agmen præ eximia corporum specie ac magnitudine miratus sit.* Procopius [a] *Oculos* Gothis attribuit *cæsios* & *glaucos.* Sidonius ita de Herulis occinens:

Hic glaucis Herulus genis vagatur,
Imos Oceani colens recessus
Algoso prope concolor profundo.

Capillos alebant iidem. Inde *capillati* & *hirsuti* olim Romanis audierunt. Ita de iis Ovidius. de Ponto. l. 1. Eleg. 9.

Aspicit hirsutos cominus una Getas.

Et lib. 1. Trist. Eleg. 7. de iisdem:

Non coma, non ullâ barba resecta manu.

Etiam à suis Principibus sic appellati sunt: Unde apud Cassiodorum [a] Theodoricus Rex Gothor. suos non semel *capillatos* vocat. Insigne quoque gentis hujus præprimis tribûs Svevicæ fuit; *obligare crinem, nodoque substringere.* Teste Tacito. Diodorus de nostris Germano-Gothis loquitur: *Crines à fronte ad verticem atque inde ad cervicem retorquent, ut eo magis sint conspectui: ita ut Satyros & Panas aspectu referant. Cultura enim ita densantur crines, ut ab equorum jubis nihil differant.* Cui genuina sunt, quæ habet Clemens Pædag. l. 3. c. 3. *Celtæ, inquit, atque Scythæ comam nutriunt; at non ornatûs gratiâ. Terribile quiddam in se habet, barbarum benè comatum esse, & flavus ejus color bellum minatur ceu cognatus sanguini. Ita procedebant bello. Scilicet: in altitudinem quandam & terrorem, adituri bellum, compti.* Tacit. c. l. Conf. Senec. l. 3. de Ira c. 26. Utque eo magis Comarum jubar splenderet, utebantur ad hoc *aceto* & *butyro.* Ita Sidonius, de Burgundionibus. Cam. 12.

Barbarum quoque apud eosdem populos erat non minima cura. Isidorus c. l. dicit; proprium quasi fuisse Gothis, *Granos & Cinnabar habere.* Per Granos non malè Vossius [a] *pilos mystacis* intelligit. De hoc barbarum cultu Diodorus hæc habet: *Barbas nonnulli abradunt: quidam modicè alunt. Nobiles quidem tonsura genas lectigant, ut mystaces demittant ita, ut ora eorum obtegantur.* Planè expressit præsentem Nobilium nostrorum morem, quibus ut abradere barbam, ita my-

a lib. 3. Hist. Goth. b l. 4. Epist. 49. in Edict. c. 195. a l. 2. de Vit. Serm. c. 8.

mystacibus abundare solennis gloria est. *Ideo*, pergit idem. *cum edunt, pilis cibi implicantur: cum bibunt ceu per colum potus dimanat.* Tale quid de Britannis tradit Cæsar. com. v. & de Francis Sidonius.[b] His certè annumerandi sunt nostri in Sarmatia ephebi, quos vulgus Pacholcos vocat. Cæterùm *Fœminas* Gothorum *formosas* fuisse testatur Procopius lib. 3. rerum Vandalicar.

§. III.

De Interno Corporis Gothorum habitu.

Internus Gothorum habitus.

De eo ita Veteres produnt: quod à parvulis *duritiei & labori* studuerint. Cæsar [c] Mela [d] similia his habet Seneca. [e] Et Appianus in Celticis de Ariavisti dicit milite Svevo-Marcomanno, quod *frigoris æstûsve* juxta fuerit patiens. Et talis, certè miles noster est in Polona Sarmatia usque adhuc, qui frigoris æstûs, famis & sitis longè patientior est, quam Italus vel Gallus vel ipse etiam Teuto. Id quod maximè in Expeditionibus nostris Scythicis sole meridiano clarius elucet. Quare nostri Sarmatæ cæteris opponere nationibus ferè audent id, quod ille olim Gothorum seu Getarum Rex *Atheas Philippo* Macedoni, militum suorum in militando peritiam objectanti opposuit: *Macedonem habere milites pugnandi peritos; se habere qui famem & sitim tolerare possent.* Talem verò in nostris Gothis videtur duritiem induxisse *sæpius iterata lotio. Quotidie enim se lavabant*; Tacito sic referente. Quotidiana quamvis fuerit lotio, tamen omnium *miras fuisse sordes.* Plinius [f] testatur *eos buthyro inungi solitos fuisse.* Accessit assvetudo, quæ altera quasi est natura. Assveverunt Gothi nudi plerumque agere, more Maslegethorum, quod Strabo lib. 11. & Herodotus l. 1. testantur. Ita vivebant ante potestatem ad *vigesimum* usque *annum.* Cæsar verò de nostris Germanis ita: *Intra annum vigesimum* inquit, *fœminæ notitiam habuisse in turpissimis habent rebus. Cujus rei nulla est occultatio; quod & promiscuè fluminibus perlucentur: & pellibus ac parvis rhenorum tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda. Ea quippe illos consvetudo indurat*, (verba sint Cæsaris Com. 4. *ut locis frigidissimis neque vestium præter pelles habeant quidquam, quarum propter exiguitatem magna est corporis pars aperta*: Cæterùm ut de Vestitu dicamus: *Viri sago velabantur aut libris arborum.* Mela c.l. Tacitus verò. *Tegumen*, ait, *omnibus sagum, fibula, aut si desit spinâ consertum, cæteri intecti totos dies juxta focum & ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, gerunt & feramur pelles.* Hinc Claudianus.

Quotidiana lotio Gothor.

Vestes Gothorum.

Crinigeri fere Patres, pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis, non exarmata Senectus.

B Simi-

b Carm. 5. c Comm. 6. d lib. 3. c. 3. e lib. 1. de Irac 11. f lib. 11. c. 41.

Simile videre adhuc est in plebe Lietvanorum, Zamo-Getharum, Nadravorum, Zalavonum, quæ etiam Sago, quod *Wepen* suâ nativâ vocant linguâ, se adhuc velant, præsertim *mulieres*; quæ variegatis: Viri; simplicibus & sæpiùs villosis utuntur sagis. Similiter per tot Russo-Lietuaniam, Zamogethiam, reliquiæ reperiuntur tegumentorum ex *corticibus arborum*, scilicet quibus vice *Calceorum* utuntur; quos *Wyżes* vel *Paresges* suâ linguâ vocant. Hæc tamen tegumenta pedum fuerunt Colonorum & Rusticorum: Nobilium verò *pedes*, ait Sidonius Epist. 20. l. 4. *Primi perone setoso talos ad usque vinciebantur.* Horum calecorum usus adhuc apud nostrates Gothos est & vocabulo Gothico *Naggines* vocantur. Similes erant *Calcei Langobardorum*, quos P. Diaconus l. 4. nobis sic describit: *Calcei erant usque ad summum pollicem pene aperti, & alternatim laqueis corrigiarum retenti.*

Foeminarum Mundus.

Nec alius *Fœminis*, quàm viris olim fuit habitus: nisi quod fœminæ sæpiùs *lineis amictibus* velabantur: *eosque purpurâ variabant, partemque vestitûs superioris in manicas non extendebant, nuda brachia & lacertos: sed & proxima pars corporis patebat, quanquam severa illic matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris.* Hæc Tacitus. Romani tamen hæc omnia pro sorditie reputabant. Inde Tacitus c. l. *Sordes omnium & torpor.* Sidonius *communes omnium sordes* vocat. Mulieres tamen Principum sæpè *egregium* habuêre *mundum*; de quo Procopius l. 3. H. S. *Inter Vrajam*, inquit, *Udibaldumque inimicitiæ intercessêre: Erat Urajæ tunc uxor, quæ ut opulenta, muliebrem mundum, præ cæteris Gothorum fœminis consecuta, ita & egregia corporis forma primatum facilè obtinebat. Hæc verò inter alias barbaras magno cum apparatu ornamentorum & Vestium, cum in balneum semel, curandi corporis gratia veniret Udibaldi in eo uxorem lineis obductam vestibus conspicata, non ceu Gothorum Regi matrimonio junctam, ut docuit, venerata est, sed contemptim de ea potiùs loqui & denique aspernari.* Ad talem vestitum alludit Claudianus 2. in Eutrop. *Huic.* (Targibulo Gothor. Duci) *sese vultu simulatæ conjugis offert.*

Mentitoque ferox incedit barbara gressu,
Carbaseos induta sinus, post terga reductos
Uberibus propior mordebat fibula vestes:
Inque orbem teretri mitra redeunte capillum
Strinxerat, & virides flavescere jusserat angues,
Advolat & niveis reducem complectitur ulnis.

De *Stratis* gentis hujus populorum, quod sciam nihil nobis Veteres referunt Authores, præter quod Tacitus de Fennis, circa vistulam olim habitantibus, quod humi cubaverint. *Fennis*, inquit, *mira feritas, fœda paupertas; non arma, non equi, non penates; victui herba, vestitui pelles, cubili humus.*

§. IV.

§. IV.

De Mensis & Conviviis Gothorum.

CIbus Gothorum, teste Cæsare Com. 4. *non multum frumentum, sed maxima pars fuit lac & pecus.* Tacito verò referente, *agresta* illis fuisse *poma, recentem feram aut lac concretum.* Sic quoque Scythæ ut Herodotus l. 4. habet, ex pecoribus vivebant. *Panes illis erant* (ut de Gallis olim Posidonius apud Athenæum refert, *pauci*; at *multæ carnes.* Causa videtur esse, quod agriculturæ testante Cæsare, non adeò studuerint; quare *nec multùm frumento vixerint, nam cum ubertate & amplitudine soli labore non contendebant,* ut *pomœria consererent, hortos sepirent & prata rigarent.* Tac. Ideo *contenti sæpiùs herbâ,* quod Tacitus de Fennis refert, quod eorum victus herba fuerit. Appianus de Marcomannis: *In egestate,* inquit, *herbis victitabant, equi virgultis. Victu autem tali asperabantur.* Unde Mela. cl. *Victu,* inquit, *ita asperi inculti sunt, ut carne etiam cruda vescantur, aut recenti, aut etiam rigentem in ipsis pecudum ferarumque coriis, manibus pedibusque subigendo renovarunt.* *Cibus Gothorum.*

Potus tamen non idem fuit Gothis in usu. Primus illis fuit ex frumento, qui modo *Cerevisia* Latinis audit, ducta voce non à *Cerebro,* quod quidam ingeniosus effinxit Neovates, alludens hoc disticho ad frequentem illius potum in quodam notatum. *Potus Gothorum.*

Unde suum quæris ducat Cerevisia nomen?
Quod cerebrum visat sæpe Sabelle tuum.

Sed à *Cerere,* eò quod hic potus ex Cerere fiat, sive excocta Cereris vis in illo sit. Germanis autem, Italis, Gallis, Britannis &c. salva cujusque lingvæ dialecto **Bier** dicitur, quod vocabulum videtur originem traxisse à voce Gothica *Biera,* seu prout nunc communiter blandiendo effertur *Bierula*; qua voce frumentum omne appellant, Russo-Lietvani, Nadravi, Zalavones, Curones, ex qua cerevisiam coquere sunt soliti. *Vinum* Gothi non curabant. *Imò* Svevi, teste Cæsare com. 6. *Vinum ad se importare non sinebant, quod eâ re ad laborem ferendum emollescere homines atque effæminari arbitrati* sint. Quanquam proximi ripæ ad Rhenum, de quo Tacitus, etiam *vinum mercati* sunt. Unde idem Cheruscis vinolentiam exprobrat, qui ad Gothos quoque nostros referendi videntur, utpote cum Svevis Marcomannisque ad Albim manentes, neque tamen vinum illis advehi sinentibus. Puto, si vinolentia Albianis populis exprobranda sit, ex rei veritate, Tacitum vini nomine intellexisse *Cerevisiam,* quam ille nobis his verbis describit: *Potui humor ex hordeo aut frumento in quandam vini similitudinem corruptus.* Hinc de illorum rixis loquens ait: *Crebræ ut inter vinolentos rixæ.* Successu tamen temporis Gothi Romanis immixti etiam vina assveverunt strenuè haurire. Præterea bibebant illi, potissimùm plebs, *Lac* & *Aquam,* potum omnium mortalium ab initio fere mundi communissimum. Strab. b. 7. Non autem

so-

solum *lac* ex *vaccis* vel *ovibus*, sed & *equinum* potabant. Cromer. lib. 3. de Origine & gestis Polon. Adam. Bremensis dicit, quod etiam *lacte & cruore usi sint in potu ad ebrietatem usque.* Olim ita vivebant Geloni Getæque teste virgilio, l. 3. Georg. v. 461.

--- --- --- *acerque Gelonus.*
Cum fugit in Rhodopem atque in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sangvine potat equino.

Convivia Gothor. Nihilominùs fuerunt apud Gothos *Convivia*, ad quæ *armati* procedebant, de quibus Tacitus. *Lauti quoque illi cibum capiebant, & separata singulis sedes & sua cuique mensa:* quæ *leviter* (juxta Posidonium apud Athenæum l. 4. c. 13.) *à terra extabat.* non tamen, quod Diodorus lib. 5. de Germanis & Gallis habet, cibum capiebant, *sedentes in sedilibus, sed humi, pro stragulis, luporum & canum exuvias subjicientes.* Ita nostri Scythæ & Cosaci in Ukraina adhuc faciunt. *Egregiis autem viris pulcherrimas carnium portiones honoris causâ apponebant.* Diodorus c. l. *quarum membra integra*, (si Athenæo credimus) *leonum ritu ambabus extollentes manibus morsu dilaniabant. Si quid verò difficiliùs divellebatur, cultellis id præcidebant, qui vagina tectus & loco peculiari conditus in propinquo erat.* Ita hic de Gallis, quos cum Germanis nostris antiquitas sæpè confundit. Habebant etiam Gothi ad potum *vasa:* eaque diversa. Plebs utebatur tum *urorum cornibus*, quæ septentrionalibus ferè populis propria fuerunt. Plinius l. 2. c. 17. Ea autem pocula ex urorum cornibus (referente Solino in Polyhist. c. 23.) *ut ob insignem capacitatem inter regias mensas potuum gerula facta sint.* Ejusmodi cornua nostri in Patria Majores in conviviis olim adhibuerunt, imò etiam Patrum nostrorum memoriâ. Testatur id A. Guagninus vel potiùs Matth. Strykowsky in Sarmatia Europ. Jam verò tempore hoc, quo vivimus, cum Uros capere Regale sit & Principum, cornuum hujusmodi usus cessavit, neque in Lietvania Zamogethia, Prussia spectantur. Attamen ex metallo vel ligno, aut argilla talia ibi præparari videmus, quæ formam & colorem eorundem cornuum sæpius imitantur. Plebs tamen in Nadravia loco uri cornuum bubulis utitur, quæ in pocula efformat, more veterum Germanorum. J. Cæs. l. 6. de bell. Gall. c. 5. & more Thracum Xenophon. l. 7. de Exped. Cyri. Habebant Gothi & Pateras, ex *osse capitis humani*, quas *Schalas* vocabant, de quibus ita Paulus Warnefrid de Gest. Longobard. l. 1. c. 27. *In illo prælio*, inquit, *Alboin Chunimundum occidit, caputque illius sublatum ad bibendum ex eo poculum fecit, quod genus poculi apud eos Schala dicitur.* Hoc poculi genus comunissimum adhuc est, nostris Gotho-Prussis, Lietvanis, Zamogethis, Curonibus, quod illi *Kauszeles* pro hodierna dialecto efferunt, quæ vox ita pronuncianda est, ut primæ Syllabæ tonus brevior, longior autem media audiatur. Insuper habebant Gothi alia eaque varia, imò etiam de metallo pretioso, vasa. scil. argentea, quæ apud illos non pluris, quam fictilia æstimabantur. Unde Tacitus inquit:

quit: *Apud illos argentea vasa, Legatis ac Principibus eorum, muneri data, non in alia vilitate, quam quæ humo finguntur.* In suis verò conviviis Gothorum populi pro salute & honore Regum Principum & Amicorum bibere solebant. Ita apud Warnefr. [a] legitur, quòd *Grimoaldus* Rex Bertaritum inebriatum è medio tollere decrevisset, ni aulici Regis ad eum unà cum diversis ferculorum generibus potiones afferre jussissent, *Regis nomine deprecantes, ut in ejus honorem phialam ebiberet totam. Bibebant autem, postquam surrexerint stantes,* quod patet ex Prisco in Histor. Goth. ubi refert, quod Hunni & Gothi in honorem *Attilæ* ita fecerint. Verba Auctoris sunt: *Postquam obsonia primorum ferculorum fuere consumpta, omnes surreximus, neque priùs quisquam nostrum surgens ad sedem suam est reversus, quam sibi traditam pateram vini plenam Attilam salvum & incolumem precatus ebibisset.* Non autem tantùm in vivorum sed in *mortuorum* quoque bibebant salutem. Locc. in Antiquit. Goth. c. 22. quem morem apud Nadravorum plebem Lietvanorum & Curonum videre licet dum primum poculum præsertim in conviviis funeralibus, animæ, ut dicunt demortui libant, simulque esculenta in terram submensalem projiciunt. Neque viros tantum sed & *fœminas* interfuisse conviviis probabile est. Ita de Slavis in Illyrico refert Hermippus apud Athenæum, [b] *eos* scil. *potâsse ductis in conventum uxoribus, quibus indecorum non sit, cuivis eorum, qui adsunt præbibere*, qualis mos apud Nadravos Zalavonas in Prussia, Lietvanos, Zamogethas, in rustica gente adhuc durat. Convivantibus aderant *Ministri*. Ministrabant autem plerumque *fœmellæ juxta & masculi*, pueritiæ limites nondum egressi. Ita Diodorus l. 5. Sed & *viri*, qui sæpiùs munus *præconum* sustinebant. Priscus verò hæc de Conviviis Gothicis in sua refert Historia. *Adveniente vespera, sublatis epulis, duo viri Scythæ coram Attila prodierunt, & versus à se factos, quibus ejus victorias & virtutes bellicas canebant, recitârunt; in quos convivæ oculos vultusque defixerunt. Et alii quidem versibus delectabantur; aliis bellorum recordatio animos exsuscitabat; aliis manabant lachrymæ, quorum ætas affecta reddiderat corpus assuetum & imbecillum, ex quo eorum purgandi ardor & cupiditas quiescere cogebatur.* Hæc convivia extendebantur ad *tertiam* usque *vigiliam*. Ita enim Marcell. l. 17. *dum hæc*, inquit, *celerantur, Hortarius Rex nobis ante fœderatus, non novaturus quædam, sed amicus finitimis quoque suis, Reges omnes & Regulos & Regales ad convivium corrogatos retinuit epulis, ad usque vigiliam tertiam more gentili extentis.*

§. V.

De Conjugiis Gothorum.

Diversa tradunt Authores de hac re. Tacitus c. l. de Germanis ad quos Gothos quoque referimus nostros agens ita ait. *Severa illic* matri- *Conjugia Gothorum.*

a lib. 5. de Gest. Longob. b lib. 8. c. 3.

matrimonia: nec ullam morum partem magis laudaveris; nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur. Melius quidem adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur: Sic unum accipiunt maritum, quomodo unum corpus, unamque vitam: nec ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas; ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament. Jul. Cæs. Comm. 1. de Ariovisto Svevo-Gothorum & Marcomannorum Rege refert, quod *duas* habuerit *uxores*: unam *Svevam* nomine, alteram *Noricam*. De *Peucinis* verò Gente Gotho-Germanica Tacitus scribit, quod *connubiis mixtis in Sarmatarum habitum fœdati fuerint.* Conjectura est, Authores præcitatos videri potissimùm scribere de Gothicis populis extra Patriam vagantibus, non autem in Patria manentibus. Quare hæc ita conciliari possunt, ut scil. Gothi in Patria residentes, multas tunc in morem Sarmatarum habuerint uxores: In expeditionibus verò bellicis singuli plerumque singulis contenti fuerint uxoribus. *Sera fuit tamen Juvenum Gothorum venus.* Tacitus. *In annum XXum fœminæ notitiam habuisse, in turpissimis habitum rebus. Hoc ali staturam, ali hoc vires, nervos confirmari putabant: Quare qui diutissimè impuberes permanserunt*, inter suos ferebant *tandem.* Julius Cæs. Com. 6. *Dotem non uxor marito, sed maritus uxori offerebat. Horum parentes & propinqui, qui præsto erant, munera probabant. Munera non ad delicias muliebres quæsita, nec quibus nova nupta comatur; sed boves & frenatum equum & scutum cum framea, gladioque. In hæc munera uxor accipiebatur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro afferebat. Hoc maximum vinculum: hæc arcana sacra; hos conjugales Deos arbitrati. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonebatur, venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. Hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denunciabant. Sic vivendum, sic pereundum accipere se, quæ liberis inviolata & digna reddat.* Cæterùm *Nulli*, teste Saxone [c] *quondam illustrium fœminarum connubiis idonei censebantur, nisi qui sibi ingens famæ pretium gestarum insigniter rerum fulgore struxissent, summum in proco vitium desidia fuit. Nihil magis in nuptiarum petitore, quam claritatis inopia damnabatur. Sola gloriæ ubertas cæterarum rerum opulentiam exhibebat. Puellæ quoque non tam procantium se formas, quam edita speciosè facinora merebantur.* Barbarum tamen videtur esse, quod *bello & raptu maritatæ* fuerint; quo tamen nihil olim gloriosius habitum. Cujus rei reliquiæ videntur adhuc superesse in Zamogethia, Nadravia Zalavonia, ubi quidem multis proci ambiunt ceremoniis nuptam, attamen obtento consensu à Parentibus, sæpiùs belli & raptûs fingunt speciem Armis quasi ac belli jure accipere se in uxorem puellam. Amor Conjugalis in his populis semper fuit laudatissimus. Quare *præ oculis & in proximo habuerunt pignora: unde fœminarum ululatus audiri, unde vagitus*

c l. 5. Hist. Dan. p. 69.

tus infantium. Hi cuique sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres ad conjuges vulnera ferebant, nec illæ numerare, aut exsugere plagas juvabant. Exemplum amoris conjugalis refert idem Tacitus in annotat. l. 1. de *Arminii uxore* loquens. *Pugnatum*, inquit *in obsedentes; & ereptus Segestes, magna cum propinquorum & clientum manu, fuerunt fœminæ nobiles: inter quas uxor Arminii, eademque filia Segetis, mariti magis quam parentis animo.* Nec minor maritorum amor, in conjuges. Tacitus idem, *Memoriâ proditum*, ait, *quasdam acies, inclinantes jam & labantes, à fœminis restitutos, constantia precum, & objecta pectorum, & monstrata cominùs captivitate. Quam longè impatientiùs fœminarum suarum nomine timent: adeò ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur.* Speciem maritalis amoris exhibuit uxori suæ *Arminius*, teste Tacito c. l. *Arminium*, inquit, *super insitam violentiam rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus, vecordem agebant volitabatque per Chersucos, arma in Segestem, arma in Cæsarem parcens.* Fortitudo cum his ac duritia Gothicani mulierum celebratur apud Authores, quàm cum Thracibus Scythisque communem habebant. *Hæ* namque *agros colebant, inter operandum sæpè infantes lavabant, & fasciis involutum ad flumen aliquod inclinantes.* Strab. l. 3. quod idem de Germanis refert Galenus l. 1. de tuenda sanitate. De Thracibus Sidonius Apollinar. Carm. 2. de Jazygibus Valir. Flaccus Argonuntio. l. 6. Claudian. in Ruff. l. 3. In educandis liberis Gothorum mulieres plurimùm sollicitæ erant, *suis quemque mater uberibus alebat, nec ancillis ac nutricibus delegebantur.* Tacit. de Germ. De cætero videbatur quædam in Gothis negligentia corporum, ut eò robustiores redderentur, eorum artus & validiora corpora. Inde in omni domo *nudi ac sordidi in hos artus in hæc corpora admiranda excrescebant.* Tacit. *Dominum enim & Servum nullis educationis deliciis dignoscere quis poterat: Inter eadem pecora, in eadem humo degebant, donec ætas separaret, ingenuos virtus cognosceret.* Officia domestica, quonam modò administraverint docet nos Tacitus. c. l. Cujus verbis in præsenti loquor. Ita ille: *Servis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utebantur, suam quisque sedem, suos penates regebat. Frumenti modum dominus, aut pecoris aut vestis ut colonorum jungebat, & servus hactenus parebat. Cætera domus officia uxor & liberi exsequebantur.*

Armis tamen *tractandis* assvescere liberos suos volebant Gothi, quare quod de Cattis Tacitus ait, id de Gothis quoque dicendum hic puto: *Nec major*, inquit ille, *apud Cattos peditum laus, quàm Tencteris equitum. Sic instituere majores; posteri imitantur. Hi lusus infantium, hæc juvenum æmulatio; perseverant senes.* Et quamvis pueri Gothorum exercere se armis in dies discerent, eaque occupatio illorum foret & palæstra Martis, non tamen statim arma tractare licitum illis fuit, nisi pubertatem egressis quare Tacitus c. l. ait: *Arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffectum probaverit.* In defectu *liberorum cura* erat *propinquorum.* Ita idem Tacitus c. l. *Si libe-*

liberi non sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patrui, avunculi. Quanto plus propinquorum, quo major affinium numerus, tanto gratiosior senectus, nec ulla orbitatis pretia.-- Sororum filiis idem apud Avunculum, qui apud Patrem honor. Quidam sanctiorem arctiorem hunc nexum sangvinis arbitrabantur; & in accipiendis obsidibus magis exigebant, tanquam ii & animum firmiùs & domum latiùs tenerent.

§ VI.

De Militia Gothorum.

Militia Gothorum.

INter primaria Gothorum studia fuit *res militaris*, more Germanorum ferè omnium de quibus Tacitus c. l. *Si civitas*, inquit, *in qua orti sunt, longa pace & otio torpeat; plerique nobilium adolescentium petunt ultrò eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt, quia & ingrata genti quies, & faciliùs inter ancipitia clarescunt, magnumque comitatum non nisi in bello lucrantur. Exigunt enim Principis sui liberalitate illum bellatorem & equum, illam cruentam victricemque frameam. Nam epulæ & quamquam incompti, largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt, materia munificentior per bella & raptus.* Ante Tacitum J. Cæsar. Com. 6. hæc de iis: *Vita omnis miserationibus & studiis rei militaris consistit. Et civitatibus maxima laus est, quàm latissimas circum se vastatis finibus solitudinis habere.* Adeo agnatum quasi ipsis fuit super libidinem *cuncta armis agere*, ut Tacit. c. l. inquit: *Nec arare terram aut expectare annum tam facilè persuasum fuit, quam vocare hostes & vulnera mereri. Pigrum quinimo & iners videbatur, sudore acquire, quod posset quis sangvine parare.* Sic latrocinia nullam habebant infamiam, quæ extra fines cujusque civitatis fiebant, quare solenne ipsis fuit, *semper arma gestare*, quem morem Sarmatæ nostri præ cæteris ferè nationibus tenacissimè adhuc retinent; neque solùm milites sed cuncta Polona Nobilitas, cui ignobile est, non armatum, sive non frameatum prodire in publicum; longè etiam extra castra & belli metum: adeò ut proprium & insigne nobilitatis, esse videatur arma appensa lateri. Neque defuit Gothis scientia arma tractandi, bellaque gerendi. *Multùm* verba sunt Tacit: c. l. *ut inter Germanos* (scil. ut est capax Germanorum genius) *rationis & solertiæ præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum, plus reponere in Duce, quàm in exercitu; omne robur in pedite: quàm super arma, ferramentis quoque, & copiis, ornatu. Alios ad prælium ire videas, hos ad bellum, rari excursus & fortuita pugna. Equestrium tamen virium id proprium; citò parare victoriam, citò cedere, velocitas juxta formidinem, cunctatio propior constantiæ est. Certa ratione & consilio præstantissimorum hæc omnia peragebantur, quibus tamen auspicia & sortes præmittebant; quæ si prohibuerant, nulla de eadem re in eandem diem consul-*

consultatio habebatur: faventibus auspiciis, mox Rex vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundiæ erat, audiebantur; auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernabantur: si placuit, frameas concutiebant. Honoratissimum quippe assensûs genus erat, armis laudare. Decreto bello *Dux* eligebatur, cui *vitæ necisque potestas* collata est. *J. Cæs. Com. 6.* Gothi Duces suos appellabant *Judices*, teste *Marcellino, lib. 17.* ubi de *Athanarico* Gothorum Principe loquitur. *Duces* autem teste Tacito, *exemplo potiùs, quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agent, admiratione præerant.* Cæterùm, *neque adimadvertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi sacerdotibus permissum. Expetebantur legationibus & muneribus ornabantur, & ipsâ plerumque famâ bella profligabant. Cum ventum in aciem, turpe Principi virtute vinci, turpe comitatui virtutem principi: Principes pro victoria pugnabant, comites pro Principe.* *Duces Gothorum eorūq; auctoritas.*

Quæ autem *ratio colligendorum militum* illis fuerit, eam nobis proponit & graphicè describit *Tacitus. Arma*, inquit, *sumere non ante cuique moris erat, quam civitas sufficiente probaverit. Tum in ipso concilio, vel principium aliquis, vel Pater, vel propinquus, scuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honor. Ante hoc domus pars videntur; mox reipublicæ, Insignis nobilitas, aut magna patrum merita, Principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Cæteris robustioribus ac jam pridem probatis aggregantur, nec rubor inter Comites aspici.* Comites hos eligendi potestas erat potissima penes Principem, quod testatur Tacitus, ubi supra ita inquiens: *Gradus quia etiam & ipse comitatus habet, judicio ejus quem sectantur.* Horum autem *Comitum magna erat æmulatio per virtutem, quibus primus apud Pirncipem suum locus: & Principum, cui plurimi ac acerrimi Comites. Hæc dignitas,* ait citatus Auctor, *Principi, hæ vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium, sed nec solùm in sua gente cuique Principum, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea fama, ea gloria erat, si numero ac virtute comitatus emineret. Expetebantur enim, cum suo quisque comitatu legationibus ab aliis civitatibus, quibus bellum aliquod exortum, & muneribus ornabantur; & ipsa plerumque fama, ex numero & virtute comitatus parta bella profligabant. Cumque ventum in aciem, turpe Principi, virtute vinci; turpe comitatui virtutem principis non adæquare. Jam verò infame in omnem vitam & probrosum, superstitem Principi suo ex acie recessisse. Illum defendere tueri, sua quoque fortia facta gloriæ ejus assignare, præcipuum Sacramentum erat. Principes pro victoria pugnabant, Comites pro Principe &c.* Hæc ille, quæ omnia convenire Sarmatiæ nostræ facilè deprehendet, quisquis seculi nostri ac proximi acti bella in Regno hoc gesta attentiùs consideraverit. *Ratio colligendorum Militum apud Gothos quæ? Comitum electio & æmulatio.*

Castra metare Gothis nostris solenne erat, eaque *plaustris munire.* Sic *Gothi* in Thracia, de quibus Marcellin. l. 31. ita refert. *Haud* *Castrorum metatio.*

lon-

longo spatio separatum vulgus inæstimabile barbarorum, ad orbis notandi figuram, multitudine digesta plaustrorum, tanquam intra murariis cohibita spatiis, otio fruebatur, & ubertate prædarum.

Acies.

Acies autem disponebant per *Cuneos*, ita ut plus roboris in *pedite* fuerit, quibus semper *equites* admixti erant. Tacit. Aciem autem omnem suam *rhedis* & *carris* circumdederunt, *ne qua spes in fuga relinqueretur: eo mulieres imposuerunt, quæ in prælium proficiscentes milites passis crinibus flentes implorabant, ne se in servitutem Romanis traderent.* J. Cæs. c. l. de Acie Ariovisti. Egregiè hæc nobis describit *Nicetas* Choniates, in vita Joannis Comneni, cujus imperii anno 5to *Gothi trajecto Istro Thraciam Macedoniamque populabantur.* Omnes, inquit, *currus in Orbem composuerunt; iisque haud exigua copiarum suarum parte impositâ pro vallo usi sunt, ac multos obliquos aditus, platearum instar, in iis reliquerunt. Quum igitur à Romanis urgerentur, tergis obversis intra currus tanquam munitam arcem, nullo fugæ incommodo sese recipiebant. Inde viribus recuperatis, tanquam fortes erumpentes fortiora facinora edebant. Neque ea res alia erat, quam mœnium oppugnatio: quæ in media planitie Scythæ ex tempore struxerant, unde factum, uti Romani labore irrito fatigarentur. Pugnabant ibi copiæ carrigini impositæ & insimul mulieres;* quas secum habebant in bello. (1.) Ut hortarentur viros viriliter agere. (2.) ut sortibus & vaticinationibus declararent, utrum prælium committere ex usu esset necne? (3.) ut statim victoriâ obtentâ colonias ducerent in terra ista, quam occuparent. (4.) ut cibos portarent, pararent. Hæc ex Cæsare. l. 1. Quod si viros in acie fudisset hostis non statim se fugari passæ sunt mulieres è plaustris pugnantes. Ita nobis refert Orosius l. 5. c. 16. ubi de Cimbrorum clade in Italia hæc habet: *Sexaginta millia capta dicuntur. Mulieres graviorem penè excitavêre pugnam: quæ plaustris in modum castrorum circumstructis ipso desuper propugnantes diu, prope repulere Romanos. Ea erat fortitudo mulierum, ut crudelissima quæque mortis genera captivitati præponerent. Sic cum,* pergit idem Orosius *ab his* (Romanis) *Gothicæ mulieres in plaustris novo cædis genere terrerentur,* (abscissis enim cum crine verticibus inhonesto satis vulnere turpes relinquebantur:) *ferrum, quod in hostes sumpserant, in se suosque verterunt: nam aliæ concursu mutuo jugulatæ, aliæ apprehensis invicem faucibus strangulatæ, aliæ funibus per equorum crura consertis, ipsisque continuo equis exstimulatis, postquam suas iisdem funibus, quibus equorum crura nexerant, indidere cervices, protractæ atque exanimatæ sunt: aliæ laqueo sese subreptis plaustrorum temonibus pependerunt. Inventa est etiam quædam, quæ duos filios, trajectis per colla eorum laqueis, ad suos pedes vinxerit; & quum se ipsam suspendio morituram dimisisset secum traxerit occidendos.* Hæc Orosius c. l.

Carrago Gothorum.

Cur mulieres in bello habuerint Gothi?

Gothicani mulieris fortitudo.

Cæterùm acie instructa adhortabantur milites, qui ad *monomachiam* & singulare certamen provocabant hostes. Diod. l. 5. Frontinus l. 4. c. 7. de stratagem. Acie utraque adversus se composita ingens clamor attol-

attollebatur, quem *barrytum* vocant Vegetius lib. 3. c. 18. & Marcellinus l. 16. 27. Tacitus *barditum* appellat, sed perperam. Personabat puto ego, totus exercitus his vocibus *bar bar*, ubi nunc Scythæ sua solenni voce *Hala Hala* personant; Idque mihi probatur ex eo, quod hodiedum Prussi in Nadravia Zalavonia, Zomogethia Lietuania, &c. in usu habeant, in quacunque concertatione *bar*, *bar*, personare, adeò ut & famulæ mulieres, dum in fine messis ad expediendum celeriùs messem decertant, intonent *bara bara*. Inde barrytus vox. Videnturque ab hac voce Romani & Græci exteros, atque in his Gothos barbaros appellâsse. Barrytus Gothorum. Unde Vox Barbarus?

Victoria obtenta victores teste Tacito. Annal. l. 13. *Marti ac Mercurio sacro fuêre*, quibus sacrificiis *equi* viri cunctaque bello accepta occidioni data. Sed de his alibi fusiùs.

§. VII.
De Variis Gothorum studiis.

GOthi, teste Tacito, *quoties bella non inîebant, multùm venationibus, plus per otium transigebant, dediti somno ciboque, fortissimus quisque & bellicosissimus nihil agens, delegatâ domus & penatium & agrorum cura fœminis senibusque vel infirmissimo cuique ex familia; ipsi hebentes.* Inprimis solertiam adhibebant, in *capiendis Uris*, de quo Cæsar. Com. 6. *Magna*, inquit, *vis urorum. Hos studiosè foveis captos interficiunt, hoc scilicet labore durantes adolescentes, atque hoc genere venationis exercent: & qui plurimos ex his interfecerunt, relatis in publicum cornibus, quæ sint testimonio, magnam ferunt laudem.* Non tamen omnino agriculturam negligebant; quamvis non adeò obnixè exercuerint, fœminis cura ista commissa. Solebant *subterraneos specus* aperire, eosque *multo insuper fimo onerare, suffugium hyemi & receptaculum frugibus.* Scythæ quoque, quo nomine venerunt Gothi per Legatos suos hæc Alexandro feruntur dixisse: *Dona nobis data sunt, nec Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum & Sagitta & patera; His utimur & cum amicis & adversus inimicos. Fruges amicis damus boum labore quæsitas. Paterâ cum his vinum Diis libamus*, apud Curt. l. 7. Hist. c. 8. De *Æstiis* testatur Tacitus, c. l. quod *frumenta cæterosque fructus patientiùs quam pro solita Germanorum inertia laborârint.* De *Svevis* autem habet J. Cæsar c. 6. *Svevorum gens longè est maxima, & bellicosissima Germanorum omnium. Ii centum habere pagos dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis è finibus educunt; reliqui qui domi remanserint, se atque illos alunt. Hi rursus invicem anno post in armis sunt, illi domum remanent; sic neque agricultura neque ratio atque usus belli intermittitur.* Quid autem compulerit ad id Svevo-Gothos, idem Auctor c. l. refert. *Ne*, inquit, *assidua consvetudine capti studium gerendi belli agriculturâ commutent: ne latos fines parare studeant; potentioresque humilioresque possessionibus* Venationes. Urorum. Agricultura Scytharum. Æstiorum. Svevorum

expel-

expellant: ne accuratius ad frigora atque æstus vitandos ædificent: ne qua oriatur pecuniæ cupiditas: qua ex re factiones dissessionesque nascuntur; ut animi æquitate plebem contineant; cum suas quisque opes cum potentissimis æquari videat. Conferatur Tacitus de Mor. Germ. Simile his habet Erasmus stella de *Prussis Prussorumque vicinis populis: Prussii veteres terram minimè excoluere, vel ob ignorantiam rei rusticæ, vel ne bonitate soli deprehensâ & ipsi finitimorum motui obnoxii fierent, indeque eliminarentur, vel quod victum è terra nascentibus nondum novere.* Studebant tamen præsertim pacis tempore *rei pecuariæ*, quibus placebat numero armentorum gaudere, eas solas & gratissimas censere opes. Quare & in delictis pro modo pœnarum, equorum pecorumque numero convicti mulctabantur. De cætero *fœnus* agitare & *in usuras extendere ignotum, ideoque magis servabatur, quam si vetitum esset.* Tac. c. l. adeoque *nullum ad eos aditum fuisse mercatoribus; nihil passos vini reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quod his rebus elangvescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent.* Hæc tamen quod supra monui, sano sensu accipienda esse existimo. Constat enim ad has Gotho-Sarmatarum oras Britannos olim navigiis appulisse, ut & divenderent advecta, & coempta deveherent mercimonia. Ita testante Plinio l. 4. c. 15. cujus verba sunt: *Timæus Historicus à Britannia introrsus sex dierum navigatione abesse dicit insulam Miktim in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos vitilibus navigiis coris circumsutis navigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam Dumnam Bergos, maximamque omnium Nerigon ex qua in Thulem navigatur.* Simile his narrat quoque Tacitus de Svionibus nostris. *Svionum civitates*, inquit, *ipso in oceano præter viros armaque classibus valent.* Mercatura tamen horum potissimùm in *mercium commutatione* consistebat, quod & Tacitus docet, cl. *Interiores*, inquit, *simpliciùs & antiquiùs commutatione mercium utuntur.* Attamen cum ipsis pecuniæ usus innotuit eam non certè negligebant. Hinc Herodianus l. 4. de illis scribit: quod *pecuniæ admodum fuerint avidi, semperque pacem Romanis venalem habuerint.*

Prussorum Veterum. *Mercatura:*

Navigatio.

Navigandi quoque studium in Gothis à veteribus celebratur. Testatur Procopius lib. 4. de Saxonibus, Gothorum genti immixtis: de quibus ita: *Vectores*, inquit, *in hac classe nulli erant, sed remiges omnes: neque enim velis Insulani hi utuntur, sed remigantes tantùm semper navigant:* Hi remiges simul & piratæ exercitatissimi fuerant, de quibus ita Sidonius ep. 6. ait: *quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes Archipiratas; imò simul imperant, parent, docent, discunt latrocinari.* Atque hos remiges Romani timebant olim ut *repentinos* teste Marcellino lib. 28. Navigia illorum *pandà* fuerunt, quæ Sidonius vocat *Myoparones.* Tacitus *levia navigia.* *Materia navium* erant *vitilia corio circumsuta* Plin. l. 4. 16. J. Cæs. Com. 1. nobis ea pleniùs describit his verbis: *Imperat*, inquit, *militibus Cæsar, ut naves faciant, cujus generis eum superioribus armis usus Britanniæ docu-*

Gothorum Naves earum materia & forma.

docuerat.. Carinæ primum ac statumina ex levi materia fiebant: reliquum corpus navium viminibus contextum coriis integebatur. Conf. Solin. c. 28. Plin. l. 24. c. 9.

Formam navium, quas Sviones habuerunt, nobis ita describit Tacitus: c. l. *Forma navium eò differt, quod utrinque prora paratam semper appulsui frontem agit. Nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateribus adjungunt, solutum ut in quibusdam fluminum & mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc remigium.*

Nandi studium in fluminibus fuit quoque Gothis usitatissimum, non tantùm *viris* & *juvenibus* sed & *mulieribus* & *puellis*. Neque soli tantùm sed & *cùm* & *in equis* natabant, in quo ita exercitati fuerunt Germano-Gothi, ut arma equosque retinentes *integris turmis Rhenum perrumperent.* Tac. hist. l. 4. *Natatio.*

§. VIII.

De Virtutibus & Vitiis Gothorum.

Multa in Gothis laude digna, multa vetuperio nobis proponunt Authores. Quæ laudem merentur, ea sunt: 1. quod plùs ibi *boni mores* valuerint, quam alibi bonæ leges, teste Tacito, de mor. Germ. 2. quod *fidem* maximè *coluerint*. Ita Tacitus de Svevis: Svevorum *gens*, inquit, *fidei comissæ patientior.* Idem de Germanis lib. 13. annal. *Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos exstitisse.* Inde legimus quod ipsi Imperatores Romanorum corporis sui custodiam Gothis sæpiùs crediderint, Ita *Caracalla*, de quo Dio l. 78. quòd ille *magis Gothis quam Romanis confisus fuerit.* Equidem Authores de Gothis & Germanis id quodque habent, quod sæpiùs *fœdifragi* fuerint. Hoc tamen intelligendum puto ego, de illis fœderibus, quæ vis belli ab illis extorserat. Libertatis enim amantes, eam data occasione vindicare semper studuerunt. 3. Et illud insignem meretur laudem, quod *religiosi* fuerint. Procop. id testatur, l. 2. de Reb. Goth. quòd scil. sæpiùs in annum sacrificare soliti fuerint. 4. Neque minore digna laude, proxima Religioni virtus *Pietas liberorum in Parentes*; *horum amor in filios* commendabilis: *nam liberorum numerum finire, aut quemquam ex agnatis necare flagitium habebatur. Sua quoque quamque mater uberibus alebat, neque ancillis aut nutricibus delegebantur.* Tac. c. l. Eorum is mos erat ut *tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse habuerint suscipere.* 5. Laudandum & illud quod *Scurrilia* non amaverint. Sic de Theodorico Goth. Rege, Sidonius lib. 1. Ep. 2. *Raro*, inquit, *inter cœnandum intromittantur mimici sales: ita ut nullus conviva mordaci linguæ felle feriatur.* 6. quod *amicitiam* studiosissimè coluerint, fortitudinis illorum præcipuum incitamentum; *hic fortuita globatio turmam aut cuneum fecit, sed familiæ & propinquitates.* Tac. Laudanda. 7. *Liberalitas, Comitas & Hospitalitas*, agnota illis virtutum decora: nam *quemcunque mortalium arcere tecto nefas habebatur.*

Virtutes Gothorum. Eorum boni mores. Fides. Religiositas. Pietas liberorum amor Parentum. Honestas. Amicitiæ studium. Liberalitas.

E Tac.

Tac. c. l. Liberalitatem eorum idem laudat his verbis: *Abeunti si quid proposceris concedere moris & poscendi invicem eadem facilitas. Victus inter hospites comis --- cum defécere, qui modo hospes fuerat, monstratos hospitii & comes proximam domum non invitati adeunt.* Hunc morem nostri Gotho Prussi, & Zamogethæ &c. adhuc tenacissimè retinent. De quibus Dysburg. part. 3. c. 5. ita: *Hospitibus suis omnem humanitatem, quàm possunt ostendunt, nec sunt in domo suo esculenta vel potulenta quæ non communicent eis illa vice.* Hoc tamen minimum meretur laudem, quanquam illis maximum meruisse visum, quod *diem noctemque continuare potando nullum probum illis*, teste Tacito, fuerit. Idem quoque Dysburg. de nostris ad Prussicum olim Imperium spectantibus populis sc. Maloviis Lituanis, Zamogethis, &c. refert: *Non videtur*, inquit, *ipsis, quod hospites suos benè procuraverint, si non ad ebrietatem usque sumpserit potum suum. &c.* Sed commune id vitium omni ferè nationi fuit. *Galli* siquidem teste Diodoro l. 5. præter modum vino capiebantur, ita ut *pro Cado vini puerum permutârint.* De *Græcis* nota quoque hæc res est, adeò ut nomen *græcari* inde devenerit. Vix credenda de *Romanorum ebrietate* Plinius refert l. 14. c. 22. Atque hic bellicosarum Gentium mos creditus est. Platoni l. 1. Et usque hodie adeo Bacchus viget, ut pudor sit minoribus potare scyphis, quoque plus hauriatur, sumpto à salute Principis Exordio, multis in circulum propinetur salus, quæ sola in voce votoque manet, multo obruta potu minuitur, frequenti deficit. 7. Insignis est illorum Clementia erga supplices & moderatio animi erga debellatos. Notandum hujus rei exemplum habemus in *Totila* Gothorum Rege apud Procopium lib. 3. Gothic. histor., cujus verba ex Græco latinitati donata adscribere placuit. *Totilas, Neapoli capta, eam in captivos præ se tulit benignitatem, quæ utique nec barbaro nec hosti sat convenit. Quippe qui Romanorum præ inedia affectorum inprimis curam suscepit, nec secus ac eorum, qui cum cibo diutius caruissent, imminuti viribus viderentur. Veritus itaque ne ex repertino ac nimio cibo ad satietatem desumpto, uti par erat, ingurgitati perirent, medendi hunc modum excogitavit. Custodibus in porta portisque dispositis imperavit, neminem ea abire permitterent, tum ipse omnibus moderatione provida quædam parciusque quæ pro singulorum appetentia præbere: hosque eatenus quotidiè famescentibus addere, quoad ne auctos quidem ingestosque sibi sentirent. --- Idem Totilas Romam contendit, quam statim, ubi est proximè ventum obsedit. Agrorum vero cultoribus per omnem Italiam, mali nil quicquid intulit: sed terram ut intrepidè colerent, nihil secus ut anteà imperavit.* Plura de hac re, qui scire desiderat, legat Procopium l. 2. & 3. Lazium l. 10. & alios. Fuêre nihilominùs nonnulla Gothorum *vitia*, quæ ut Genti dedecus, posteris tulerunt probrum, ita dignum à nobis merentur censuram. Atque inprimis de illorum *excessu in potu* diximus supra. Et certè crapulam ebrietatemque Gothicam notant Auctores, neque tantùm illud sed & *aleæ* nimiùm deditos fuisse referunt, ex quibus crebræ, ceu inter vinolentos exoriebantur *rixæ*, pigritia ac inertia populi consequebatur: *cædes* frequentes erat: *latrocinia* nullam pœnam aut infamiam

Prussorum hospitalitas,

Gothorum moderatio animi.

Vitia Gothorum.

miam incurrebant. Hæc tamen non de omnibus dici putaverim Gothis, minùs verò de *Viris Illustribus aut Principibus*, quorum insignia proponuntur nobis virtutum facinora, referuntur exempla *Justitiæ* à Procop. l. 6. Goth. *Temperantiæ* à Sidonio. Epist. ad Agricolan. Cujus verba hìc, quia elegantiam quandam præseferunt, placuit adscribere: ita ille de Theodorico Gothor. Rege. *Si*, inquit, *in convivium venitur*, *quod quidem diebus profestis simile privato est*, *non ibi impolitam congeriem liventis argenti*, *mensis sedentibus suspiriosus minister imponit. Maximum tunc pondus in verbis est. Quippe cum illic aut nulla narrantur aut seria*, *toreumatum peripetasmatumque*, *modò conchiliata profertur suppellex*, *modò byssina. Cibi arte non precio placent*: *Fercula nidore non pondere. Cyphorum & paterarum oblationes facilius est ut accuset sitis*, *quàm recuset ebrietas*. &c. Idem Auctor refert de hujus Gothi *studio aleæ*. *Quibus horis*, inquit, *tabula cordi est*, *tesseras colligit rapidè*, *inspicit sollicitè*, *volvit argutè*, *mittit instanter*, *joculanter compellat*, *patienter exspectat. In bonis jactibus tacet*, *in malis ridet*: *in neutris irascitur*: *in utrisque philosophatur*; *secundos fastidit vel timere vel facere. Quorum opportunitates spernit oblatas*, *transit oppositas*, *sive motu evaditur*, *sive colludio evadit. Putes illum & in calculis arma tractare*; *Sola est cura vincendi. Quum ludendum est*, *regiam sequestrat tantisper severitatem. &c.*

Temperantia Theodorici Gothorum Regis.

Certè *ingenium* Gothis veteribus non defuisse patet ex eo, quod de iis affirmat Dio quia *sapientiam dilexerint* Confer. Marian. l. 5. Ker. Hispan. c. 1 Sigebertus Gembl. in Chronico. *Gothi*, inquit, *viribus vigentes*, *ingenio callentes*, *philosophiæ quoque disciplinis eruditi*, *nativam barbariem exuentes*, *humanitate & honestate aliis barbaricisque gentibus præeminuerunt*. Atque ideò plurima sunt illorum *argutè dicta* ab Authoribus notata. Tale est illud *Alarici* Gothorum Regis. Obsidione in Romam cinxerat, quæ multitudine civium freta & militum, legatos ad eum de paciscenda deditione dolosè miserant, obsessis nihilominùs ad defensionem urbis & pugnâ paratis. Ille verò animosè respondet Legatis: *Etiamsi populosa sit civitas*, *nihilominùs adoriar deditionem simulantes*; *spissius enim fœnum rariore faciliùs resecatur*. Ita Zosim. h. l. Exstat etiam apud Cassiodorum & Procopium *Amalasvente* Principis Gothicæ, egregium & Principe dignum de studiis elogium: quod scil. *Eruditio insitam ingenii vim roboret*, *ibi prudentem invenire*, *unde prudentior*, *bellatorem*, *unde animi virtute confirmatior evaderet*: *Inde Principem accipere*, *populos regendi artem*; *nec tentam in orbe terrarum dari fortunam*, *cui literarum studia non essent ornamento & præsidio*.

Ingenium Gothorum.

Eruditionis Encomium.

CAPUT II.

De Sacris Gothicis.

Cum nullum unquam fuerit genus hominum, *neque barbarum neque aliorum*, *sive in mari sive in continente vivat*, *sive sine sede vagatur*, *sive incolat*, *quod non aliqua cultus divini signa* ere-

erexerit. Max. Lyr. dill. 38. Senec Epi. 117. neque nos possumus Gothis nostris Deorum notitiam aut cultum denegare. Nunquam enim Atheus gentes aut populos vidit Orbis. Si qui Athei in terris erant singulares, Phœnices & Monstra plusquam Africana erant, nec homine nec terris digna, multò minùs cœlo. Falsum adorare Numen error hominum fuit, planè coævus mundo. Nullum agnoscere, insania nonnullorum, semper execrabilis mundo. Quæ autem Gothorum in patriis terris idololatrica sacra fuerint, cum veteres de iis sileant nos contenti iis, quæ ex classicis Auctoribus, de his populis extra Patriam bella gerentibus colligere potuimus, eadem ipsis Authorum verbis, non immemores brevitatis proponemus. Ut autem ordine res procedat distinctis §§. eam curioso dabimus lectori.

Gothi non fuerunt Athei.

§. I.
De Diis Gothorum.

EA est humanæ rationis ratio, ut modò sana sit, atque nonnihil naturali ductu ad contemplandas rerum creatarum naturas elevata, assurgat ad cognitionem Entis illius Infiniti, quod est Unum Verum Bonum, à quo cætera dependent omnia, exclametque cum Philosopho. *Ens Entium*, vel cum psalte: *Deus Deorum.* Atque huic supremo Enti, quod Jovem alii, alii aliter fictis appellârunt nominibus primam omnino sedem atttribuerunt *Indi*, teste Philostrato in vita Apollonii. Non minus *Sarmatæ* & *Slavi* de quibus ita Helmoldus Chr. lib. 1. c. 84. *Non diffitentur*, inquit, *unum DEUM in cœlis, cæteris* (Diis) *imperitantem.* Ideo vix credo ullam fuisse gentem, quæ solo naturæ lumine illustrata illud Numen non professa fuerit, cunctis clamantibus creaturis & profitentibus Creatorem. Quare miror, qua ratione J. Cæs. Com. 6. de Germanis scripserit: se illos solos Deorum numero adscribere, quos cernunt. Certum enim est, *omnium opinionem convenire in eo, unum esse DEUM, Regem omnium & Patrem, cui additi Dii alii, qui supremi illius sunt filii & quasi collegæ. In eo Græcus cum Barbaro, continentis incola cum Insulano, sapientem cum stulto convenire.* Maximus Tyr. dill. 1. Horum autem *numerum* ferè *innumerum* idem esse tradit. His adnumerati sunt quoque homines, *quos in cœlum merita evocârunt, ideoque cælestes habiti.* Cicero lib. 2. de legib. Idem de Gothis refert Procopius l. 2. scil. *Deos & Spiritus multos coluisse illos, cœlestes & aëreos, terrestres & maritimos.* Imprimis *Regibus* honor divinus fuit attributus. Persæ Regem suum adorabunt teste Plutarcho, in Themistocle, imò adhuc apud illos Rex vocatur *Dominus qui cœlum terramque fulciat & sustineat. Divitibus* idem quoque honor præstitus fuit; præsertim à Clientibus suis, quos beneficia accepta ad id induxerunt, testantur Ovidius de Ponto l. 2. eleg. 9. & Cicero l. 1. de nat. Deorum. Et Slavorum Polonorumque nostrorum eandem fuisse mentem docet Cluverius l. 1. c. 25. qui à *bogatus* vel *bohatus*, quod est *opulentus*, *dives* Deum Bog seu Boh vocâ-

Diis annumerati Reges.

Divites.

Unde Polonorum Deus Bog dicitur?

vocârunt, quasi *Deus alter* vel *terrestris Deus* sit homo dives, cui ideo concessæ sunt cœlitùs opes, ut opem egenis ferat, miserorum misereatur, communicando facultates suas instar DEI, qui divitias bonitatis suæ communicat affatim, facitque oriri solem super bonos & malos. Quanquam meliùs alii hanc derivationem Polonorum interpretantur; dicuntque ideo Deum sic vocatum esse *Bog*, quod *ille solus sit verè Bogaty*, & propriè. Cœlorum terrarumque dominus, divitiarum creator omnium, cui nihil deest, quantumvis effundat, nihil minuitur, quantumvis det donetque, scilicet infinitus illi est infinito Domino thesaurus beneficiorum. Et ferè ad sensum Latinorum Poloni; quibus Deus, quod dives sit, dictus esse videtur: proxima enim sibi hæc nomina.

Etiam illi homines illæque creaturæ sunt in Deorum numerum relatæ, quarum *insolita facinora plebs admirata & venerata est.* Inde puto Russo-Lietvanos Prussos, Zamogethas, Curones, Livones &c. DEUM vocâsse *Diewas* & *Dywus*, à *Dywas*, quod est, *mirabilis*, quod scil. *mira præstet.* Hoc sensu apud veteres *Sol, Luna, Ignis*, &c. Diis adscripta leguntur. Sic & *Afri* aliique populi *Soli* & *Lunæ* immolârunt; Herodot. l. 4. Hos Deos mundum universum gubernare putaverunt. *Ægyptii*, uti refert, Diodor. l. 1. eosdem progenitores omnium creaturarum, imprimis verò siderum habuerunt. Slavi & alii, attestantibus id *Philostrato*, *Juliano*, & *Helmoldo.* Cæsar de Germanis scilicet; quod *tres tantum habuerint Deos. Solem Lunam & Vulcanum, reliquos ne famâ quidem acceperint.* Paulus Diaconus Rex Longob. l. 1. c. 9. de iisdem habet, quod *DEum coluerint Wodam*, quæ vox *aquam* Polonis denotat: Neotericus quidam putat, potuisse fieri, ut, sicut Persæ aliæque gentes Elementum Ignis ita quædam inter Slavicos & Gothicos populos gens Elementum Aquæ pro Numine coluerit, eoque nomine illud appellaverit *Wodam* Aquam. Eum quidam *Guodam* dixerunt. De quo ita inquit Auctor citatus: *Ipse est qui apud Romanos Mercurius dicitur & ab universis Germaniæ gentibus ut DEus adoratur.* Godofridus Viterbirch. addit, quod inde usque hodie *Goth*, Teutonicâ lingvâ vocetur DEus, à qua voce Gothos vocatos esse quasi *divinos* censet nonnemo. Verùm mihi satiùs videtur, Longobardos aliasque Gothici nominis gentes ex sua lingva nativa DEum suum sic nominâsse scil. à vocabulo *Guota*, de quo lib. 1. Orb. Goth, fusiùs egi. Vandali enim aliique populi DEum sum non vocârunt Goth, sed *Guot*, nisi dialectus vel accentus variaverit nomen vel vitiosa populi pronunciatio. *Hunc Guotam longè* anteriùs in Græcia fuisse, dicit idem Auctor. c. l. Scilicet id nominis Gothi nostri ex Asia egressi, postquam in Græciæ & Thraciæ confinia secesserunt & Slavonicâ à DEO sibi impositâ lingvâ usi sunt ad Græcos derivârunt. Num autem *Guotas* seu *Guodas* ille ipse nostris Gothis fuerit DEus, qui Mercurius Romanis Græcisque fuit, non facilè dixerim. Certum quidem est, nunquam Gothos nostros usos fuisse lingvâ nativâ vocabulo Mercurii. Puto tamen Romanas observâsse

Inde Prussorum dicitur Deus Diewas?

Gouda.

Guota quid sit?

Ceremonias quas Guotæ suo tribuerunt Gothi. Et certè convenire videntur illæ cum Ceremoniis, quas ipsi Romani & Græci exhibuerunt suo Mercurio, imò & virtutes, quas tribuerunt Diis suis hæ gentes. Mercurius siquidem putabatur & colebatur à Romanis ut *domorum custos* reique *pecuariæ præfectus*, *Pacis & armorum arbiter*. Ovid. Fast. l. 5. Nat. Com. lib. 5. Myth. Atque talis DEus erat *Guota* Gothis antiquis, & plurimis adhuc est in Nadravia, Zamogethia &c. Guota enim illis fuit *DEus Substantiæ domesticæ*, ejus conservatio tam in pace quàm in bello illi adscripta fuit. Substantia verò Gothorum potissima in re pecuaria consistebat. Cæterùm de Sveogothis refert Tacitus c. l. quod *Isidi* sacrificârint, eamque coluerint ceu *Matrem Deorum*, ac Terræ, atque eidem posuerint signum in modum *liburnæ* figuratum. Quid autem nomine Isidis antiqui propriè intellexerint, non facilè est conjicere. Tribuitur Ægiptiis, quod sub Isidis nomine *Lunam* coluerint. Ita Fulgentius in Mythol. & Lactantius l. 1. c. 11. Sed cur Isidi *navigium* tribuerunt? Num quod Lunæ operatio in mari maximè spectetur? Illud notandum, quod Tacitus de Germanis eorumque ritu in cultu *Lunæ* dicit, *Coeunt*, inquit, *cum inchoatur luna aut impletur*; *nam agendis rebus hoc auspicatissimum initium credunt*. Isis terra quoque dicta est, ipsis etiam Ægyptiis. Ita Varro apud Rhodog. l. 1. 24. imo & *Ceres* ab iisdem habita olim fuit scil. *Dea terræ & frugum*, *Dea Oeconomiarum*. Apud Herodotum Isidis statua est muliebris, præferens capite *bovis cornua*, cui vitulæ consecrabantur. Qui autem Gothorum DEus fuerit, & quo vocabulo insignitus in lingva Patria, quem nomine Isidis illi colebant, non satis constat ex Authoribus. Conjectura mea est, cum apud Veteres Isis inventrix agriculturæ multarumque rerum ad usum & commodum huc spectantium habita sit; Gothos aliquem DEum, cui talium rerum potestatem à supremo Deorum concessam, vel sibi à natura inditam esse crediderunt, more, quo Romano vel Græci Isidi sacrificârunt, eodem coluisse. Tacitus præterea refert *Æstios*, Gentem Gothicam, divino cultu veneratos fuisse *Matrem DEorum*, *insigne superstitionis aprorum formas gestâsse*; *idque pro armis*, *omniumque tutela*, *securum DEæ cultorem inter hostes præstitisse*. Cluverius putat, *Lunam* eo nomine coluisse Æstios; quod antiquis Jupiter Pater Sol fuit, ejusque uxor Magna Mater Luna audiit. Mihi videtur illo nomine Terram Æstii coluisse. Nam omnem cœli gyrum antiqui Jovem vocârunt, Herod. l. 1. Terram autem Jovis Uxorem. Ita crediderunt Scythæ, quo nomine, ut sæpiùs innui, nostri Gothi venerunt. Herod. l. 4. Hæc magna Mater vaccis, sive ut Virgilius loquitur l. 3. Æneid. Bobus fœminis colebatur. Sed & terram matrem eadem vectura usum fuisse testatur Ovidius. c. l. Hertam vocat hanc matrem Tacitus, id est sensu veterum Gothorum, terram, quæ aratur. Illa enim terra dicitur illis *arta*. quam scil. aratro colimus. Illa certè ipsissima est DEa, quam Prussi Lietuani, Zamogethæ vocârunt & adhuc vocant *Zemele* item *Zemelusca*, Græci *Pamolxin*. De quibus in Deliciis Antiquit. Pruss. Cur autem

Mercurius quis?

Isidis antiquorum an luna?

An Terra?

Isidis statua.

Aestiorum cultus divinus.

Zemela Prussorum.

Apri

Apri formam Matri Magnæ tribuerint, rem certò statuere non possum. Hoc certum est Zamogethas, Prussos, Nadravos, apud quos adhuc durant antiquæ superstitionis reliquiæ Zemelucano DEo consecrare adhuc caprum, sæpiùs suem, forsan olim & aprum primo veræ; atque id eo ductu faciunt, ut gratias agant Deæ terræ, quod jam tempus advenerit, excolendi terram, ex qua quilibet mortalium vitæ suæ, recipit sustentationem. Caprum quidem mactant pro obtinenda agrorum pecorumque foecunditate, eò quod caprarum genus insigne illis olim fuerit foecunditatis, Suem verò, (forsan olim & Aprum,) mactant, quia ex animalibus, quæ in his terris habentur primum & sus vel aper, qui terram primo vere exagitant, dentibus exsulcant, araturæ initia monstrant. Ideo animal tale consecrant DEæ araturæ scil. pro felici terræ cultura.

Coluerunt nostri insuper Gothi *Herculem* & *Martem*, juxta Cæsarem, Tacitum, & alios. Quid per Martem veteres intellexerint, docet Macrob. Saturnal. l. 1. c. 25. qui Liberum patrem cum Marte conjungit; *Romani*, ait, *utrumque patris nomine venerantur, cum Liber idem sit ac Sol, Mars idem ac Liber Pater. --- Et Mars idem qui Vulcanus. Hercules idem qui Mars.* Ita Germani venerati sunt Martem *effigie Columnarum imitantium Herculem.* Unde Herculem & Martem Tacitus conjungit, quos illi concessis animalibus placârunt. Nostri Baltho-Gothi in Prussia, Livonia, Masovia &c. colebant eo modò *Percunum* id est tonantem Jovem de quo in deliciis. Cæterùm Gotho-Sarmatas *Castorem & Pollucem* veneratos esse, quos Poloni Lebum Polebum vocârunt, refert Pastorius in tractatu de Originib. Sarmaticis. *Hercules & Mars Gothorum.*

Quæ autem *Theologia Gothorum* antiquitùs fuerit, describit Herodotus lib. 4. *Getæ*, inquit, *qui Thracum fortissimi sunt atque justissimi immortales agunt hoc modo: Mori se non putant: sed defunctum meare ad Zamolxin, quem nonnulli eorum opinantur esse eundem & Gebeleisin. Semper autem solent quinto quoque anno, quempiam ex suorum numero sorte lectum, nuncium mittere ad Zamolxin, mandata ei dantes de iis quæ sibi opus sint; eumque ita mittunt. Quibusdam datur negotium, ut tria jacula teneant: aliis, ut comprehensis ejus, qui ad Zamolxin mittitur manibus pedibusque, hominem agitantes in sublime, jactent in jacula, qui si è vestigio extingvitur, propitium sibi DEum arbitrantur: sin minus; ipsum nuncium insimulant, adseverantes malum illum esse virum, atque hoc insimulato, alium mittunt, dantes adhuc viventi mandata.* Quis ille *Giveleisis* & *Zamolxis* fuerit, tetigimus in lib. 1. Orb. Goth. c. 1. & fusiùs egimus in deliciis. *Marcomannorum* fuit, teste J. Cæsare sententia, illos, qui *fortiter pugnando perirent, primos fore in altera.* *Theologia Gothorum.*

Qui super hos fuerint Dii recentiorum seculorum, præsertim in Patria nostra, illi ex chronicis petendi sunt, & egimus de his in deliciis citatis.

§. II.

§. II.
De Ritibus sacris & Deorum simulachris.

UTrumque nobis veteres, qui de Gothis scripserunt, proponunt. Atque inprimis Tacitus ita de Sacris Germanorum ubi & de moribus refert: *Nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cœlestium arbitrantur. Lucos & nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant secretum illud, quod solâ reverentiâ vident.* Hæc Tacitus de Moribus German. Herodotus verò lib. 4. de Scythis ad quos Gothi olim referebantur scribit, quod soli *Marti aram* exstruxerint ex *Sarmentis* tantùm. Nimirum solo naturæ lumine agnoverunt barbaræ gentes, quod Tullius in somnio Scip. dicit, scil. *hoc omne esse templum DEI quod conspicimus.* Quare *lucos* & *nemora* consecrârunt, quod præter Tacitum testantur Adam. Bremens. Claudianus de laudib. Stilic. Et talis Gothorum in *Rugia* lucus fuit, de quo Helmoldus lib 1. c. 84. ita. *Lucus*, inquit, *Sanctimonium fuit universæ terræ, cui flamen & feriationes & sacrificiorum varii ritus deputati fuerunt. Illic enim secunda feria populus cum flamine ac æegulo convenire solebant propter judicia. Ingressus atrii omnibus inhibitus, nisi sacerdoti & sacrificare volentibus, vel quos mortis urgebat periculum.* Commune hoc fuisse omnibus ferè gentilibus testanrur Dionys. Halic. Antiquitatum. l. 1. Virgil. Ænei. l. 1. Sil. Halicus. Mela l. 1. c. 1. Strabo lib. 10. In his verò lucis habebant *effigies quasdam* & *signa*, quæ nonnunquam detracta locis suis in prælia ferebant. Tac. c. l. simile & de *Æstiis apiorum formas gestantibus* idem habet. Omne id de Sarmatis nostris verissimum, prout videre est apud Erasm. Stell. l. 1. Heneb. de Antiquitat. Prussic. In lucis verò hujusmodi *opacitatem densitatemque arborum* plerumque amabant, quas succidere ob Numinis secretum & reverentiam prohibitum erat. De simili apud veteres Roman. superstitione. Ovidius lib. 3. Amor. canit. Inprimis ex arboribus *Quercus* erat antiquis ob robur spectata, qua de re Plinius lib. 16. c. 44. Homer. Od. lib. 14. Imò etiam *Pinus* uti videre est apud Sulpitium Severum in vita S. Martini Episcopi. Ita legimus de nostris antiquis Gotho-Prussis apud Erasmum Stellæ. Qui de superstitione illorum agens: *Præcellentes*, inquit, *arbores; ut robora quercus inhabitare dixerunt, ex quibus sciscitantibus responsa reddi audiebantur, ob id, nec hujuscemodi arbores cædebant, sed religiosè ut numinum Deos colebant.* Confer. Helmold. in Chron. Slavi. l. 1. c. 84.

Templum DEI quid? *Lucus in Rugia.* *Arbores Sacræ.*

Quercus Romanoæve.

Imprimis famosissima fuit Gotho Prussorum quercus *Romoveana*, cultui deastrorum dicata, cujus diameter ad sex omnino cubitos sive ad Geometricos pedes duodenos protendebatur. In summitate fuit latissima & ramis mutuo inter se nexis adeò impervia ut pluvia decidens per ramos & folia obstantia nullo modo potuerit se penetrare; quodve majorem meretur admirationem etiam hyemis tempore *viridis* conspiciebatur. Hartknoch. in Antiquit Pruss. dist. 6. Sim. Grun.

tr. 2.

tr. 2. Chr. Pruss. Præter supra dictas arbores etiam aliæ ad sacra destinabantur. Scilicet Tilia. Henneb. c. l. Sambucæ. ibid. item *totæ Silvæ*. Ibid. Mechov. lib. 4. Chron. Pol. c. 45.

Fontes sacri.

Consecrabantur etiam *Fontes*. Ita testatur Adamus Brem. de Saxonibus Helmodus de Prussis l. 1. c. 3. Commune id videtur fuisse Germanis Teutonibus & Britannis, de quibus Tacitus ann. l. 13. Solin. c. 25. Causam, cur fontes sacraverint ii populi, reddit nobis Marcellinus his verbis: *Elementorum omnium Spiritus, utpote perennium corporum, præsentienti motu semper & ubique vigens ex his quæ per disciplinas varias affectamus, participat nobiscum munera divinandi, & substantiales potestates, ritu diverso placata, velut ex perpetuis fontium venis vaticina mortalitati suppeditant verba.*

Hostiæ Vet. Gothorum.

In Locis Lucisque illis sacra fiebant super *ara*, ut probabile est ex *cespitibus* vel *gramine contexta* Virg. Æneid. l. 12. ibique hostiæ immolabantur. Gens enim Gothica teste Procopio Sacrificiis immolationibusque maximè studuit. Varia autem hostiarum genera fuerunt, præcipuè tamen duo: Unum quo voluntas Deorum per exta disquirebatur, quæ hostiæ vocari possent *consultoriæ*. Alterum, quo Diis sacrificabatur, quæ & *animales* hostiæ dicebantur, atquæ hæ hostiæ *erant votivæ*. Trebacius atque Marob. Saturn. lib. 3. c. 2. Hostiæ autem erant cùm omnis generis animalia, tum, ipsi etiam *homines*, uti docet Procop. l. 2. Goth. Atque hic communis erat ritus cunctis gentibus. De Britannis Tacit. ann. l. 14. de Gallis. Mela. l. 3. c. 2. de Tauris idem Mela. l. 2. c. testatur. Gothis pulcherrima victimarum erat *homo*, & quidem is, quem omnium primum in bello captivum duxerint: quem deinde reduces *Marti* immolârunt ut ait Procop. l. 2. Ex his victimis quædam totæ, quædam ex parte sacrabanturDiis id est animalia quædam mactabantur & comburebantur integra, quorundam sanguis tantum in ignem vel ad arborem sacram fundebatur. Cætera cesserunt in Epulas Diis in honorem celebratas. Alia mactabantur in victimas sed corpora eorum in flumen projiciebantur, quod Adam Brem. de Sveon. Procop. l. 2. c. 1. referunt. Ceremonias certè plurimas Gothi nostri adhibuerunt, de quibus tamen Auctores non multùm nobis retulerunt. Peculiare illud fuit Gotho Sarmatis nostris, ut quoniam nemini penetralia ingredi nisi solis Sacerdotibus fuerat, aut, pro quibus sacra ii facerent; si quis graviore periculosioreque adflictus morbo, ipse victimâ pro sua salute ob inopiam afferre nequiret, huic aliorum assistere hostiis, precesque pro se Diis fundere fas esset. Helmold. l. 1. c. 84. Mundos autem illos, mundisque indutos vestibus accedere oportebat, cumque reverentia in genua vel faciem procumbere, vel ad minimum caput inclinare. Ita Quados facere solitos Ammianus refert. l. 17. & 30. Memorabile & illud, quod de *Semnonibus* Gothorum gente habet Tacitus cujus verba hic refero: *Semnones*, inquit, *stato tempore in Silvam auguriis patrum & prisca formidine Sacram omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt; cæsoque publicè homine, celebrant bar-*

Homo victima pulcherrima.

barbari ritûs horrenda primordia. Est & alia luco reverentia, nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor & potestatem numinis præ se ferens, si fortè prolapsus est; attolli, & insurgere haud licitum, per humum volvuntur. Eoque omnis superstitio respicit, tanquam inde initia gentis, ibi regnator omnium DEus, cætera subjecta atque parentia. Modum feriendi victimam apud Gothos usitatum describit nobis Herodotus l. 4. *Victima ipsa minoribus implicita pedibus assistit. Ejus à tergo adstans immolator, laquei extremo sublato pecudem ferit. Ea concidente DEum precatur, cui illam mactat, mox circumdat laqueum collo; injectoque baculo circumducit, hostiamque strangulat.* Cæterùm aliæ hostiæ comburebantur *vivæ* prout bello captis in Sarmatia evenit de quo Erasmus Stella, Weisselius, Grunaw & alii.

Offerebant præterea *thus, ceram, sævum*, quæ omnia ad ignem sacrum, perpetuoque conservandum pertinebant. De quo fusiùs in deliciis.

§. III.

De Divinationibus Gothorum.

GEntem nullam videmus, quæ non significari futura & à quibusdam intelligi, prædicique posse censeat. Cicer. l. 1. de Divinat. nam *omnes Reges populique & nationes utuntur auspiciis.* Certè & Gothi, de quibus nomine Germanorum Tacitus c. l. ait, quod ii *fortesque maximè auspicia observaverint.* Hic tamen præmittebantur *sacrificia.* Dion. Italic. l. 1. Sortium autem consuetudo simplex fuit de ea sic Tacitus c. l. de Moribus Germ. *Virgam frugiferæ arbori decisam, in surculos amputabant; eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temerè ac fortuitè spargebant. Mox si publicè consulatur, Sacerdos civitatis, si privatim, ipse pater familias, precatus Deos, cœlumque respiciens, ter singulos tollit: sublatos secundum impressam à se notam interpretatur.* Ante Tacitum idem de Scythis refert Herodot. c. l. Scil. quod *virgis salignis divinare soliti fuerint.* Causam autem cur tanti fecerint gentes hæ *auguria & auspicia*, eam nobis dat Amm. Marcell. l. 21. *Auguria & auspicia*, inquit, *ille non volucrum arbitrio futura nescientium colliguntur; nec enim hoc vel insipiens quisquam diceret: sed volatus avium dirigit DEus, amat enim benignitas Numinis, seu quod merentur homines, seu quod tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere, quæ impendent.*

Auspicia Gothorum. — *Sortium ratio.* — *Auguria Gothorum.*

Præter hæc observabant *Equorum præsagia. Proprium*, inquit Tacitus c. l. *gentis*, (Gotho Germanicæ) *equorum quoque præsagia ac monitus experiri. Publicè aluntur iisdem in nemoribus & lucis, candidi ac nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru Sacerdos, ac Rex vel Princeps civitatis comitantur hinnitusque ac fremitus observant.*

Equorum præsagia.

vant. Nec ullo auſpicio major fides, non ſolùm apud plebem, ſed apud Proceres, apud Sacerdotes. Se enim miniſtros DEorum, illos conſcios putant. Fuerunt quoque præſagia ex *feris* & *ſerpentibus.*, qui mos non modò fuit in Gothia noſtra Balthica antiquitùs, ſed & recentioribus ſeculis, tempore Ordinis Teutonici, imò in nonnullis locis in Nadravia Zamogethia adhuc eſt. Egimus de hac re fuſiùs in deliciis noſtris ex profeſſo. *Præſagia ex feris & Serpentibus.*

§. IV.

De Miniſtris ſacrorum apud Veteres Gothos.

SIquidem nulla ſacra ſine ſuis Sacerdotibus eſſe poſſunt, idcirco nulla gens fuit, quæ non ſacrificulos ſacrificiis ſuis idoneos adhibuerint. Celebres illi Gallorum *Druidæ* nobis imprimis occurrunt. Unde verò nomen hoc ortum duxerit, quàmque in Gothica gente acceptum fuerit, non tamen ſatis conſtat, eò quòd non ſit ea vox Gallicæ minùs Latinæ lingvæ ex qua hodierna Gallica videtur derivata, niſi velimus id vocabulum derivare ex vocabulo Gallico *Droict*, quod *rectum, juſtum* imò *jus* ſignificat; quaſi Druidæ fuerint *recti juſtique amantes viri, jurisque divini conſcii.* Et certè id Sacerdotibus convenire, vi ſtatûs ſui, gens omnis judicabat. Nonnemini è Recentioribus videtur Druidas dictos eſſe è latia lingva quaſi *Trucidas*; quod eorum officium fuerit, oblatas diis victimas ſcil. pecora trucidare : corrupto dein nomine vocatos Druidas. Plinius lib. 16. c. 44. idem vocabulum deducit à *robore*, quia Græcis Robur ſeu quercus dicitur δρῦς. Sed leve id mihi videtur argumentum. Non enim Druidæ Græcâ ſed Celticâ uſi ſunt lingvâ, quæ profectò eo tempore non fuit alia, quam quæ fuit Germanis populis communis, i. e. Gothis, qui itidem lingvâ patriâ ſe *Germanes*, appellabant, i. e. *Sagaces.* Inſuper quid cum robore aut quercu Sacerdotibus commune? num illos robuſtos & ſublimes inſtar quercuum oporteat eſſe? ſed vires in Sacerdote animæ non corporis ſpectantur, nec proceritas ſed ſanctitas requiritur. An quòd idola ſua in quercubus communiter coluerint barbari, easque arbores Diis ſacras habuerint? Certiùs quid occurrit mihi in præſenti, non ignaro Gothis antiquis in Sarmatia potiſſimùm in Lietvania, Zamogethia, Pruſſia, Livonia, &c. Sacrorum præſides nonnunquam audiviſſe lingva Gotho-Pruſſica, *Druidei*, ſive pro hodierna dialecto *Draudei* & *Draudzei*, i. e. *qui munus adimplebant præceptoris, inhibitoris, correctoris, iisque ſubditorum diſciplina commiſſa fuit.* Inde *Drauſme* venit, i. e. *diſciplina.* Conjecturare itaque non ex vano licet; cùm enim Scythæ Gothique Gallis longè antiquiores fuerint, Gallos ab iis accepiſſe nomen ritusque ſacros & ſentio & in hoc ſenſu confirmor. 1. Diodorus lib. 5. Druidas non tantùm Gallis ſed & Germanis Gothisque imò & Scythis attribuit. 2. Strabo atteſtatur, quod hæ gentes & naturâ & vitæ inſtitutis ſimiles & cognatæ fuerant inter ſe. 3. Diogenes Laertius in proemio dicit, quòd non tantùm Galli, ſed & Germani antiqui-

Druidæ Gallorum & Gothorum.

Unde nomen Druidæ?

Gothorum Druidæ.

tùs suos sapientes, quos Persæ Magos, vocârint Druidas. 4. Id hominum genus patrio sermone Celtico seu Wallis dicebatur bardes, teste Affrico. Quia vero Celtica lingva cum Gothica nostra conveniebat, probabile est, hoc hominum genus antiquitùs dictum esse *druidas & bardes promiscuè* idque Walles hausisse ex Veteribus Celto-Scythis, nam in Scytho-Gothica lingva voces Draudæ & Bartei; idem significant, nempe illos qui corrigunt, inhibent, corripiunt suæ fidei commissos à Barti verbo, quod increpare corripere significat. Cæterùm varia fuerunt Sacerdotum genera. Neque soli mares tractabant sacra sed & *fœminæ*. Ita apud Cimbros: de quibus Strabo l. 7. *Eæ*, inquit, *per castra captivis occurrebant strictis gladiis; conversosque ad craterem æneum ducebant, amphoras circiter viginti capientem. Habebant autem pulpitum; quo conscenso super craterem sacerdotum una singulis in sublime elevatis, guttur incidebat, è sangvine in craterem profuso, divinationem quandam captabant; reliquæ cadavera cæsorum recludebant, extisque inspectis victoriam suis vaticinabantur.* Omnes autem sacrificuli plerumque *Candidis* induti vestibus incedebant, Plin. lib. 6. c. 44. Idem patet ex Dione: qui refert, quod Sacerdotes Gothorum in urbe *Vidisitana* Mysiæ civitate Philippo Macedoni urbem vastaturo obviam processerint, cum Cytharis & *candidis vestibus* paternis diis, ut sibi propitii essent, ac Macedones repellerent. Fœminæ quoque *lineis amictibus* velatæ sacrificabant. Strab. l. 7. In nostra Sarmatia apud Masoviam Prussos, &c. erat supremus sacrorum Pontifex dictus *Krywe* & *Krywe Krywaiczin.* De quo hæc habet Dysburg. p. 3. c. 5. *Fuit autem in Nadravia* (Prussia) *locus quidam dictus Romove, in quo habitabat quidam dictus Krywe, quam colebant pro Papa. Quia sicut Dominus Papa regit universalem Ecclesiam fidelium ita ad illius nutum, non solùm gentes Prussicæ sed & Letovini & aliæ nationes Livoniæ terræ regebantur. Tanta fuit auctoritas, quòd non solùm ipse vel aliquis de sangvine suo, verùm & nuncius cum baculo suo vel alio signo noto transiens terminos infidelium prædictorum à Regibus & nobilibus & communi populo in magna reverentia haberetur. Fovebat etiam prout in lege veteri, jugem ignem.* Krywe hic magnus fuit incantator & magus. Incantator autem Gotho-Prussica dicebatur olim & nunc *Zinys.* Quo vocabulo olim Burgundiones, (Gens Gothica ad Vistulam) suos Sacerdotes appellabant teste Marcellino l. 28. Verba Auctoris sunt: *Sacerdotes apud Burgundios maximus zynistus vocatur & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut Reges.*

Fœminæ Sacrificulæ.

Vestes Sacrificulorum.

Sacerdotes varii veterum Prussorum.

Fuerunt olim in Patria nostra & alii Sacerdotes, qui propriis suis insigniebantur nominibus. Fuerunt *weidelollæ* seu *weidullæ* (pro hodierna dialecto) i. e. *divinatores* rerumque sacrarum & aliarum arbitri, insignis olim auctoritatis. Item *Zigonottæ*, quasi Missionarii sacri. Tum, *Zwalgiones* præsides nuptiarum, *Burtones*, sortilegi. *Wejones*, i. e. qui ventos flectere noverunt. *Puttones*, qui ex spuma potûs divinabant. *Scitones*, qui per amuleta sacra curabant infirmos *Pustones*,

qui

qui afflatu divina peragebant *Wachkaiti* id est præsides Sacrorum pro pecudum emolumento. *Zwakones*, qui futura prædicebant ex candelis accensis, quique ex fumo candelæ ardentis vel fumigantis. *Orones* qui phoenomina observabant. *Zweigzzurones* id est Astrologi, *Lekkuttones*, id est aruspices. *Widdurones*, qui exta victimarum inspiciebant. *Kraujuttei* qui ex colore vel alteratione sanguinis futura prænoscebant. *Sietones*, qui ex motione cribri divinabant. *Zaltones*, qui serpentes alebant iisque mira sua patrabant. *Sapnones* qui ex somniis divinabant, & alii plures de quibus fusiùs in deliciis.

§. V.

De Scientia, Observatione temporis & festis Gothorum.

CÆsar Com. 6. de Druidibus refert, quod *multa de sideribus, de mundi & terrarum magnitudine, de rerum natura disputaverint & juventuti tradiderint.* Cicero de divinitat. dicit se *novisse aliquem ex Druidibus Divitiacum Ædum nomine qui phisiologiam Professus fuerat.* Id de Gothis certum est, quod temporis spatium ex nocte dieque compositum scil. 24 horarum observaverint. Ac potissimùm *noctes* numeraverint, teste Tacito c. l. more *Gallorum* veterum J. Cæsar. l. 16. Tempus quoque distinxerunt in *annos & septimanas*, more fere omnium populorum, *Ægyptroni.* Herod. l. 2. *Indorum*, Philostratus l. 3. de Vita Apollonii. Certè de Sarmatis & Slavis idem refert Helmoldus l. 1. Chron. Slav. c. 84. Videtur tamen Dysburg. part. 3. Chron. Pr. c. 5. contra statuere. *Distinctionem*, inquit, *dierum non habuerunt aut distinctionem noctium. Unde contingit, quando inter se vel ipsi cum alienis aliquod placitum & parlamentum volunt servare, datur certus numerus dierum, quo facto quilibet eorum prima die facit unum signum in aliquo ligno & nodum in corrigia & zona. Secunda die addit iterum secundum signum & sic de singulis; quousque perveniat ad illum diem.* Sed hæc dierum numeratio non involuit ignorantiam numerandi tempora. Scimus enim antiquis temporibus apud Romanos talem numerandi modum in usu fuisse, tempore *Dictatorum.* Ii enim singulis annis clavum annorum indicem Capitolio infigebant. Lov. lib. 7. II. Rom. c. 3. quod per *Menses* quoque distinxerint tempora, patet ex Tacit. c. l. *Coeunt*, inquit, *nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus cum aut inchoatur luna aut impletur. Per quatuor anni partes tempus quoque* dimensi sunt. teste Tacito c. l. qui ait: *Arva per annos mutant, & superest ager, nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt, ut pomeria conserant, & hortos sepiant & prata rigent, sola terræ seges imperatur. Unde annum quoque ipsum non in totidem (ut nos) digerunt species.* Hyems *ver & æstas intellectum & vocabula habent: autumni perinde nomen ac bona ignorantur.* Vero simile est, quod sacra statis fecerint temporibus. Procopius l. 1. testatur quod *Blemiæ* Gothi *Soli* diem

Scientia Druidarum.

festum celebrârint. Tacitus c. l. quod *Matri Deæ* sacra fecerint: qua de re ita ille: *Est* inquit, *Insula Oceani costum minus, dicatum in eo vehiculum veste contectum, attingere uni sacerdoti concessum; is adesse penetrali Deam intelligit: vectamque bobus fœminis, multa cum veneratione prosequitur. Læti tunc dies, festa loca, quæcunque adventu hospitioque dignatur, non bella ineunt, non arma sumunt; clausum omne ferrum:* Tempore veris hoc eos celebrâsse festum probabile est ex eo, quod Romani & aliæ gentes id eo festum tempore celebraverint. Herodian. l. 1. Gothi quoque *Lunæ* festum celebrârunt. Tac. c. l. Cromerus libr. 1. pm. 432. vult, quod nostri Gotho-Sarmatæ festos dies egerint *Jovi, Marti, Plutoni, Cereri, Veneri, Dianæ sacros*, quos sua lingua Poloni *Jessam, Ladum* seu *Ladonem, Niam, Marzanam, Zizililiam, Zievanam, Pochwist, Pogoda, Lebus Polebus.* Russi autem *Pior, Stribum, Chorsum & Mokoslum* vocârunt. Inque his diebus festis, epulis, choreis, lusibusque variis indulgebant iidem.

Festa Prussorum Vet. In *Prussia*, quæ est Gothorum antiquorum Patria communissima, multi celebrabantur dies festi de quibus in deliciis fusiùs. Compendio referam potiores. Celebratissimum festum erat, ita testantibus Auctoribus Prussicis, dictum *Pergrubrium* de quo *Melatius, Mannius, Grunaw*, &c. quod in honorem *Pergrubrii Dei fructuum ferendorum* celebrabatur. Tempore *veris*, ut creditur peragebetur. Alterum erat dictum *Zazinek* id est *festum messium*, quo celebrato messis incipiebat. Tertium erat, *Ozinek* quod erat festum *Eucharisticum* pro finita messe. Dicebatur præterea festum *Gurchino* quod ferè cum priori conveniebat. Referunt etiam supra citati Auctores festum fuisse aliquod Prussis, quo *capri* mactabantur, multis cum cæremoniis, multisque epulis ac lusibus illud peragebant. Hæc ex antiquis Prussorum Commentariis. Adhæc plurima sunt festa apud Nadravos, Zalavonos, Zamogethas, sed præcipuè hæc: Festum *Zemelæ* id est DEæ terræ, solet plerumque celebrari finitis messibus, estque eucharisticum pro fructibus à DEo concessis. 2. *Eidem Deæ* celebratur festum tempore veris cui recommendantur *labores agriculturæ*. 3. Festum *Herbarum* circa festum S. Johannis, *Cupole* dictum pro tuenda hominum pecorumque sanitate.

Præterea celebrabant plurimi privatim.

Festum *Guotæ* pro conservatione rei familiaris.
Festum *Gabjaugæ*, quod fit, quando triturare incipiunt.
Festum *Messium*, & alia, de quibus in deliciis.

§ VI.

De Funerationibus Gothorum.

TAcitus de nostris ait populis, quod funerum nulla fuerit apud eos ambitio. *Illud*, inquit, *solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Sepulchrum cespes erigit. Monumentorum arduum & operosum honorem ut gravem defunctis aspernantur.*

nantur. Principum defunctorum cadavera cremabantur; quorum cineres in Urnis collecti, aggesta desuper humo tumulabantur, more Scytharum de quibus Herodotus l. 4. quod Principum virorum tumulis injecerint omnes humum certatim & avidè, cupientes tumulos quàm maximos efficere. Honorificum id certe fuit antiquitùs, teste Lucano lib. 7.

Ritus tumulandorum Corporum.

Et Regum cineres exstructo monte quiescunt.

In nostra Sarmatia plurimi tales reperiuntur tumuli, monticulos dixerim, qui si perfodiantur, inveniuntur, adhuc urnæ cum cineribus & ossibus semiustis humanis, qui ritus cremandi cadavera in his locis duravit, in Polonia quidem, usque dum conversi ad fidem Christi fuerint incolæ, in Prussia verò usque ad annum 1249. quo anno mos iste abolitus, prout patet ex privilegio Prussis à Legato summi Pontificis sub illum annum edito, in quo Legatus ait: *Deo & Romanæ Ecclesiæ ac Fratribus supradictis, voluntate spontanea firmiter & fideliter promiserunt, quod ipsi & hæredes eorum in mortuis comburendis vel subterrandis non servabunt*, &c. Illi monticuli dicuntur Polonis *Mogilus*, prout ipsum Loci nomen indicat, ubi sepulta est Wenda; qui usque hodie Mogiła dicitur, & ab illo *Mogilnense S. O. Cisterciensis Monasterium*: quamvis tumulus ille Craci, qui est ab altera Urbis parte, *Rekawka* dicatur, eò quod multa militum manus illic ediderit. Prussis verò tumuli hi dicuntur *Capurn*, à *Kapiu* quod ascendere; item *pillukźstei* id est *congesti montes.* Videntur à Scythis Gothisque nostris Romani didicisse morem cadavera suorum cremandi, nam teste Plinio lib. 7. Hist. nat. c. 54. *Cadavera cremare apud Romanos non fuit veteris instituti; terra condebantur.* Cùm autem cremabantur cadavera optima quæque, si vir nobilis fuisset, in rogum injiciebantur, ut & canes venatici, equi, arma, servi, imò & weideluttæ, defuncto quondam dilectissimi, imò etiam charissima quandoque uxor, quæ tamen priùs manibus defuncti viri mactabatur. Cæl. Rhod. l. 18. c. 24. Quod si fœmina cremabatur: colus injiciebatur, annuli, armilla, ejusque generis preciosa. Vid. Dlugos. lib. 2. annal. Pol. ad ann. 997. Posterioribus temporibus crematione abolitâ lagenâ cerevisiâ plena tumulis defunctorum imponebatur, quales sæpiùs adhuc in Prussia, Zamogethia &c. reperiuntur. In Russia etiam argillacea vasa, si defunctus ditior fuerit, cremato aut mulso plena, tumulis imposita, & ut Russi asserunt, manibus in longam æternitatis viam oblata, sæpiùs deprehenduntur usque in præsens. Adhibebant ad funerationes suorum multos è suis sacrificulos. Supra citati Pontificii Legati Privilegium meminit Tiluslonum, Linguslonum, qui de defunctarum statu animarum multa referebant defuncti consangvineis, qua de re in deliciis. Combusto cadavere convivium parabatur, in quo pro salute animæ defuncti libantes potabant; particulas verò carnis sub mensam projiciebant, de quibus in deliciis, Conf. Hartknoch, Henneberg, & alii. De Scythis seu Getis habet Herodotus lib. 4. quod eorum corpora

Tumuli Veterum Gothorum in Polonia Pruss. &c.

Mogilus.

Capurn. Pillukźstei.

Morem Cremandi Cadavera didicerunt Romani à Gothis.

Potus pro Mortuis.

post

post decessum è vita, proximi quique in plaustris collocata ad amicos circumtulerint; quæ singuli amicorum excipientes epulum cadaver comitantibus præbuerunt, tam propinquis quam cæteris. Conf. Mela l. 2. de situ Orb. c. 1. Resurrectionem carnis Prusso Gothi credebant, non tamen ut debebant: credebant enim, quod res exustæ cum defunctis resurgerent & servirent eis sicut priùs. Dysburg. c. 1. Illud notandum, quod in nostra Prussia & Mazovia olim *Pythagorica de animarum transmigratione sententia* valuerit. Ita enim nobis refert V. Kadlubko. lib. 4. Chron. Pol. c. 19. p. 512. *Est*, inquit, *omnium Getarum*, (per quos Prussos ille intelligit) *communis dementia, exutas corpore animas nascituris denuo infundi corporibus. Quasdam etiam brutorum assumptione corporum brutescere.* Hanc sententiam apud Getas viguisse etiam Herodotus c. l. refert. Apud nonnullos ex plebe in Nadravia, Zalavonia, Zamogethia, hic sensus est usque in præsens; prout ipsimet didicimus, dum audivimus loquentes.

Gothi crediderant Resurrectionem.

CAPUT III.

De Regimine Vet. Gothorum.

VErè profectò dixit Aristoteles Pol. l. 4. c. 2. *Maximè divinum primumque esse Regnum.* Nam judicio Ciceron. lib. 3. de legibus. *Et hic mundus DEO paret, & huic obediunt maria terræque & hominum vita justis supremæ legis obtemperat, omnesque antiquæ gentes regibus quondam paruerunt, quod genus imperii primum ad homines justissimos deferebatur; non ambitione populari, sed spectata inter bonos moderatione* Justin. l. 1. Apprimè his insistebant vestigiis nostri populi, qui teste Tacito de Morib. Germ. *Reges ex nobilitate, Duces ex virtute sumebant. Nec Regibus infinita aut libera potestas, & Duces exemplo potiùs quam imperio. Si prompti, si conspicui si ante aciem egerint, admiratione præerant.* Scilicet *mox Rex vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quam jubendi potestate.*

§. I.

De Republica Gothorum.

GOthorum Rempublicam, mixtam quondam ex *Monarchia* & *Democratia* fuisse videtur expressè Tacitus c. l. innuere, dum de Gothonibus hæc asserit: *Gothones*, inquit, *regnant paulo jam addictiùs, quam cæteræ Germanorum gentes; nondum tamen supra libertatem. Rugii & Lemovii erga Reges obsequium.* ------ *nam de minoribus rebus Principes consultabant, de majoribus omnes. Ita tamen ut ea, quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes pertractarentur.* ---- *Licebat apud concilium accusare quoque & discrimen capitis intendere* ---- *Eligebantur in iisdem con-*

Respublica Gothorum mixta.

conciliis & Principes, qui jura per pagos vicosque reddebant. Ad *Democratiam* tamen nonnullas Gothorum gentes inclinâsse, idem Tacitus hisce testatur verbis: *Coeunt, nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus, cùm aut inchoatur luna aut impletur. Illud ex libertate vitium: qui non simul nec jussi conveniunt sed alter & tertius dies cunctatione coeuntium absumitur. Ut turbæ placuit, considunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum coercendi jus est, imperatur. Eliguntur in iisdem conciliis & Principes, qui jura pagos & vicos reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auxilium adsunt.* Ex quibus colligitur, imprimis magnam fuisse apud Gothos, quanquam Ethnicos & fere barbaros Sacerdotum auctoritatem, utpote qui de omnibus controversiis publicis privatisque constituebant. De quo & Cæs. com. 6. Parem fuisse & *Comitum auctoritatem*, ex iisdem Taciti verbis evincitur, utpote qui ad secretiora semper admittebantur consilia; nec rubor erat Principibus, inter comites adspici, inquit idem, qui etiam de comitibus hæc inter alia habet: *Magna & Comitum æmulatio per virtutem, quibus primus apud Principem suum locus, & Principum, cui plurimi & acerrimi comites. Et ipsa plerumque fama, ex numero & virtute comitum parta, bella profligabant.* Cæterùm libertatis erant tenacissimi Gothorum animi. Hinc quanquam Marcomannorum Quadorumque erga Principes suos prædicetur obsequium: nihilominùs, cum *Marobodu(us)* Monarchicum imperium seu absolutum affectaret, pulsus est regno à *Catvalda*, de quo Tacit Annal. lib. 2. Verùm etiam hic elatus superbiâ, cum libertati suorum adversaretur, à *Jubilio* regno eodem pulsus est. Ita & *Arminius* Rex Gotho-Svevorum, cum similiter victoriis elatus impotens in suos dominium exerceret aversos suorumque animos, suoque adversus regimini expertus est. *Vannius* quoque Rex Quadorum Marcomannorum Svevorum &c. ob eandem causam post 30. annos regno dejectus est. Scilicet non patiebantur hæ gentes superba suorum Principum ingenia, nec despotica regimina: quin obstrictos sibi illorum animos in tantum habebant, ut ipsosmet quandoque pro *Legatis* adhibuerint, & ad alios expediverint Principes. Sic de *Masio* Marcomannorum Rege, quod cum *Ganna* Virgine Sacerdote expeditus fuerit Romam ad Neronem Imperat. scribit Tacitus l. 13. Annal.

Sacerdotum auctoritas & Comitum.

Gothi libertatis tenacissimi.

Reges Gothorum pro Legatis adhibiti.

Reditus sive proventus annuos, non fuisse certos Gothorum Regibus, idem testatur Tacitus de Germ. moribus. *Mos erat civitatibus*, verba sunt Auctoris, *ultrò ac viritim conferre Principibus vel armentorum vel frugum aliquid; quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit. Comitibus epulæ, & quanquam incorupti, largi tamen apparatus pro stipendio cedebant. Materia autem munificentiæ per bella & raptus. Magnumque comitatum non nisi vi belloque tuebantur. Exigebant enim comites, Principis sui liberalitate, illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam.* Notandum tamen, non eandem omnibus fuisse Gothorum populis, neque

Reditus Regum Gothicorum quinam olim fuerit?

Respublica Peucinorum Finnorum. que semper æqualem Reipublicæ formam. *Peucini* siquidem *Fenni* seu *Finni*, *Vendi*, de quibus Tacit. c. l. latrociniis pererrabant, more Scytharum, de quibus Justin. l. 2. Hist. c. 2. ita ait: *Nec domus illis ulla, aut tectum aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus & per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in plaustris vehunt: quibus coriis imbrium hyemisque causâ tectis pro domibus utuntur. Justitia gentis ingeniis culta non legibus: Nullum scelus apud eos furto gravius Aurum & Argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt: Lacte & melle vescuntur. &c.* Talis fermè fuit Respublica *Æstiorum*: de quibus Tacitus c. l. ita. *Dextro*, inquit, *Svevici Maris litore Æstiorum gentes alluuntur, quibus ritus habitusque Svuevorum, lingua Britannicæ propior. --- Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta cæterosque fructus, patientiùs quàm pro solita Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur, & soli omnium hominum Succinum, quod ipsi Glessum nominant, inter vada & in ipso littore legunt.* Probabile tamen est, hos populos ut & cæteros Duces sibi in Expeditionibus bellicis elegisse, quos Romani, Imperatores, appellabant. Quibus tamen exemplo potiùs quàm imperio præesse decretum erat, adeoque *neque animadvertere, neque verberare quidem permissum* Tac. E contra *Svevorum Reges liberiùs imperabant; nam apud illos & opibus honos, eisque unus imperitabat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi.* Sed & hi servitutis pertæsi, libertatem deinde sunt amplexi. Adam Brem. de his ita. *Reges habent ex genere antiquos, quorum tamen vis pendet in populi sententia. Quod in commune laudaverint omnes, illum confirmare oportet.* De *Herulorum* & *Lemoviorum* Principibus hæc Procopius l. 3. R. Goth. refert. *Quanquam & antea nomen quidem apud eos Rex habuit; à privato autem viro nihil verè differebat.*

Æstiorum.

Ducum bellicorum auctoritas.

§. II.

De Electione Regum, deque Conventibus & nobilitate Gothorum.

RItum deligendi Reges, quem observârunt Gothi, describit Tacit. l. 4. Hist. in *Brione, qui impositus scuto more Gentis & sustinentium humeris vibratus Dux deligebatur.* Sic & *Gundobaldus* Gothus, de quo Gregorius M. lib. 7 c. 10. *Parmæ*, inquit, *superpositus, Rex est elevatus. Sed cùm tertio cum eo gyrarent cecidisse fertur ita, ut vix manibus circumstantium sustentari potuisset.* Conf. Aimonius l. 3. c. 6. Hinc ille Rex Gothorum apud Cassiodorum l. in Varior. *Indicamus*, inquit, *parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios more majorum, scuto supposito regalem contulisse nobis, DEo præstante, dignitatem, ut honorem arma darent, cui opinionem bella pepererant.* Electi in Regnum curru vehebantur à *Cervis* subjugalibus trahi solito. Talem currum Regis Gothorum cum 4 Cervis in triumpho Aurelianus duxit de quo Flav. Vopisc. Moderabantur autem Reges Gothici

Currus Regius Gothorum

thici conventus populares, *auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Ut turbæ placuit, considebant armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus erat, imperabatur. Mox Rex vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout Decus bellorum, prout facundia erat, audiebantur. --- si displicuit sententia, fremitu aspernabantur; sin placuit frameas concutiebant. Honoratissimum assensûs genus erat, armis laudare.* Talia peragebantur in *conviviis.* Nam teste Tacito eodem, *& de reconciliandis invicem inimicis & jungendis affinitatibus & adsciscendis Principibus, de pace denique & bello, plerumque in conviviis consultabant, tanquam nullo magis tempore, aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. Gens,* inquit idem, *non astuta nec callida, aperit tunc secreta pectoris, licentia loci ergo detecta & nuda omnium mens postera die retractantur. Et sua utriusque temporis ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt.* Ad concilia adhibebantur quoque *Mulieres: Nam inesse iis sanctum aliquid & providum putabant, nec aut consilia eorum aspernabantur, aut responsa negligebantur.* In his conciliis more Sarmatarum nostrorum fas erat litem movere, accusare & discrimen capitis intendere. *Distinctio* tamen *pœnarum* ex delictis fuit. *Proditores & transfugæ arboribus suspendebantur; ignavi & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injecta insuper crate mergebantur. -- in levioribus delictis pro modo pœnarum equorum pecorumque numero convicti mulctabantur. --- Pars multa Regi vel civitati, pars ipsi, qui vindicabantur, vel propinquis ejus exsolvebantur.* Tac. c. l. Illud notandum de iis refert idem quod *paucissima* fuerint in tam numerosa gente *adulteria, quorum pœna præsens & maritis permissa. Accisis crinibus nudata adultera, coram propinquis expellebatur domo & per omnem vicum verbere agebatur. Publicatæ enim pudicitiæ nulla venia.*

Poenas pro varietate Criminum.

Rarum adulterii crimen, & quæ ejus poena?

Cæterùm habita est semper *Regii sangvinis* æstimatio, neque facilè repudiabant successorem, qui imperio dignus censeri poterat. Deficiente mascula prole, sæpiùs etiam fœminæ eligebantur, quod de Sitonibus Tacitus: & patet ex historicis rerum Sarmaticarum. Quod si nullus è Regia stirpe superstes fuerit, ex nobilitate Reges assumebantur.

Regii Sanguinis æstimatio.

Nobilitatis Gothicæ familias plurimas legimus, plures censemus fuisse. Inter omnes autem eminuisse credimus familias *Amalorum* & *Baltorum* ex quorum Prosapia Reges electi, qui totius fere Europæ imperium tam in Oriente quàm Occidente obtinuerunt. Joh. Magnus in Hist. Goth. lib. 3. c. 21. pm. 151. Hisce accessit familia Serenissima virorum de *Hanila* vel *Hunila*, regiæ stirpis Gothicæ. De qua, fœmina quædam singularis exempli, auctore Imperatore Augusto, *Aureliano*, nupserat *Bonoso*, qui deinde post fata Aureliani *Imperator Roman.* factus. De hac muliere exstat apud Flav. Vopiscum Epistola Aureliani ad *Gallonium Avitum* scripta his verbis: *Superioribus literis scripseram, ut optimates Gothicas apud Perinthum collocares decretis*

Nobilitas Gothica. Familia Amalorum & Baltborum.

tis salariis; non ut singuli acciperent, sed ut septem simul unum convivium haberent. Cùm enim divisæ accipiunt, & illæ parùm sumunt, & Respublica plurimùm perdit. Nunc tamen, quoniam placuit Bonoso Hanilam dari, dabis ei juxta breve in scriptum omnia quæ præcipimus: sumptu etiam publico nuptias celebrabis. Brevis numerus fuit. Tunicas palliolatas, hyacinthinas, subsericas: tunicam auro clavatam, subsericam librilem unam, interulas dilores duas & reliqua, quæ matronæ conveniunt. Ipsi dabis aureos philippeos centum, argenteos antoninos mille, æris HS. decies. Fœmina hæc tanto in honore habita, ut etiam post fata mariti proventus illi concessi obvenerint usque ad sui diem obitus. Atque de hac Hanilorum familia, videtur orta esse Illustrissima *Danilorum Prosapia*, priore commutata litera, aut certè contracta voce, ut qui de Hanila olim nunc DAnila dicantur. Eamque meritò credimus esse Serenissimam Danilovi-ciorum familiam, Magnorum in Sarmatia nostra Parentem virorum, Heroum altricem insignium, qui nunc etiam prima Regni Principis sceptroque proximi obeunt officia; sed imprimis Serenissimi ac Victoriosissimi Monarchæ, Magni Herois Joannis III. qui de ea Maternam ducit originem, Regali sublimem throno, junctam sangvine, & ad immortale decus sangvinis ac posthumam Nominis famam gloriosissimè evectam. Præter has in Sarmatia nostra adhuc florentes ex Gothorum stirpe ductas familias Sarnicius, Henneberg, & alii referunt. Recensere placuit nonnullos ordine Alphabetico per nomina Illustrium Virorum, qui de Sangvine Gothico suam usque huc ducunt originem scil. *Bal, Barzy, Ciolek, Czanilo, Dembrodes, Dersniak, Firley, Fredro, Frykacz, Faruray, Gamrath, Gniewosz, Guttowie, Garnisz, Harinek, Hinek, Herbort, Jaxa, Jordan, Klosas, Kula, Lesgwanus, Meriken, Niemsta, Perbant, Plaza, Rozen, Szary, Szafraniec, Swidwa, Smolik, Strzala, Tarlo, Talaphus, Zareba.*

Danilorum.

Familiæ Gothicæ in Patriam nostram.

§. III.

Catalogus Regum Gothicorum.

Recenset illos Lazius lib. 10. Nos hîc ex illo, sed ut ordine referamus, inprimis eos, qui ad *Vistulam* habitârunt, antequam in Daciam transiissent, proponemus: tum deinde, qui in Dacia & alibi regnârunt.

Reges Gothorum ad Vistulam.

1. *Captus* & *Augis.*
2. *Ostrogothus.*
3. *Wil.*
4. *Athal.*
5. *Athaulphus.*
6. *Waldulphus*, Primus Istri ripam attigit.
7. *Wintarius*, Domitor Slavinorum, qui *Antes* dicebantur, & Hunnorum, occisus tandem dolo à *Balambero* Hunnorum Rege.

8. *Hu-*

8. *Hunimundus* Svevos vicit.
9. *Torismundus* Gepidarum victoriâ clarus.
10. *Walamirus*. Hujus filii sub Attila militabant, inquè Pannonia agris potiti & in Slavonia versùs Bosniam.

§. IV.
Reges Gothorum in Dacia & Thracia.

1. *Karullis*, (juxta alios *Corillus*,) i. e. bellator primus in Dacia Rex Gothorum.
2. *Barvista* aliis *Bervista*, primus Daciæ limites egressus ad Danubii ripam. Contra cujus latrocinia *Augustus* Cæsar bellum diuturnum & difficile gessit.
3. *Gestiblindus*, Tiberio Imperante.
4. *Derleneus*, Domitiani legiones delevit, Fuscum, Oppium Sabinum prostravit.
5. *Decebatus*, victus à Trajano, seipsum occidit.
6. *Carullis*, tempore Adriani Imper.
7. *Ungvinus* sub Marco Cæsare.
8. *Arganus*.
9. *Guadericus*.
10. *Ostrogotha*.
11. *Smardus*, Decium vicit, Moesiam depopulatus.
12. *Onyba*, Anno 256.
13. *Respa*.
14. *Kuinabaudes* sub Claudio Ao. 273.
15. *Baducas* aliis *Vaducas*: memoratur à Jornande cum altero similiter Gothorum Rege *Varo*.
16. *Aoricus*.
17. *Gebericus*.
18. *Ingivo* seu *Indigoja*.
19. *Ermanaricus* apud Marcell. l. 31. à Balambere Hunnorum Rege victus, reliquit filium Henimundum, quem Hunni Gothici ad Vistulam præfecerunt.
20. *Hunimundus*.
21. *Sigismundus* apud Jornandem.
22. *Alaricus* & Fridericus à Valente Imperat. in Thracia recepti, ipsum postea debellârunt, referentibus Marcellino & Damasceno.
23. *Theomarus* Moesiam occupavit.
24. *Rhadagaisus* à Theodosio Pannoniæ partem occupavit.
25. *Atvaricus* in Pannonia latè dominatus.
26. *Alaricus* totam Illyricam occupavit & usque ad Italiæ limites rerum potitus est.

§. V.
Reges Ostrogothorum in Italia.

1. *Alaricus* Possessor Illyrici, Macedoniæ, Romam cæpit & cum ea magnam partem Italiæ.

2. *Theodoricus* Reg. Ostrogoth. Leonis Imperat. adoptivus filius Herulis debellatis, Regeque eorum Odoacre occiso, Italiam cum sua Urbe Principe Gothorum Imperio subjecit, reliquit filias duas Amalaswentam & Teutoswentam, quæ Theodato Gothorum Rege in Italia nupsit.

3. *Theodatus* filius Vederici Gubernatoris in Gallia filius, nepos Berismundi, pronepos Torismundi Gothorum Regis ad Vistulam.

4. *Alaricus II.* gener alter Theodorici, rerum in Latio potitus reliquit Successorem filium.

5. *Alaricum III.*

6. *Athalaricus* frater Alarici, cujus filia Amala Freda nupsit sequenti.

7. *Vitiges*, qui cum Imperat. Justiniano multa bella gessit.

8. *Illovadus* occiditur à Narsete.

9. *Alaricus IV.*

10. *Totilas.*

11. *Theias* ultimus Rex Gothorum in Italia.

§. VI.

Reges Visogothorum in Gallia.

1. *Alaricus* ille Possessor Illyrici, qui Romam cæpit, pulsus ex Italia, Galliæ partes quasdam obtinuit.

2. *Aystulphus*, hujus filius. Hic Tholosâ occupatâ, Gothos propagavit ex Lugdunensi Provincia in Aquitaniam translatos.

3. *Theodoricus*, occiditur ab Attila Hunnorum Rege in Campis Catalaunicis.

4. *Turismundus* filius Theodor. Hunnos ultra Rhenum profligavit.

5. *Dietmarus* occupavir Sequanam Galliam & Narbonensis partem, à quo volunt Burgundiones descendisse.

6. *Gundokarus* sub Theodosio Jun. præfuit Gothorum reliquiis in Gallia

§. VII.

Reges Visogothorum in Hispania.

UNde postea mixti *Romanis*, *Svevis*, *Alanis*, *Mauris* & *Saracenis* Reges Arragoniæ, Castiliæ, Legionis, Austriæ, Galliciæ, &c. Gothiæ seu Cathalaniæ defluxerunt, à quibus hujus seculi Imperatores Rom. ac Hispaniæ Reges suam deducunt prosapiam.

1. *Alaricus* cujus superiùs mentio facta, Illyrici Dominus, Italiam ingressus, vastata urbe, in Gallias se contulit A. O. 411. obiit Principatûs sui 23. Tentaverat hic armis Hispanias, nondum ingressus, relicta hac sorte successori.

2. *Authaulphus*, eligitur à Gothis, jam jam expeditionem in Hispanias instituentibus. Is socius Romanorum, expulsus Vandalis, & Ala-

Alanis, citeriorem Hispaniam occupavit, à suis peremptus, sepultus Barcinone, cujus Epitaphium tale refert Lazius.

Bellipotens valida natus de Gente Gothorum,
Hic cum sex natis Rex Athaulphe jaces.
Ausus es Hispanas primus descendere in oras
Quem comitabantur millia multa virûm.
Gens tua sed natos & te invidiosa peremit
Quem post amplexa est Barcina magna gemens.

3. *Sigericus* A. C. 440. interimitur à suis septimo Principatûs anno, relictis filiis Geserico, Verico, Gundamendiso, Trasamundo & Ilderico.

4. *Vallia*, electus à Gothis A. C. 447. associatus Romanis Alanos in Boetica vicit, Svevos & Vandalos profligavit. Hic constituerat trajicere in Africam.

5. *Theodoricus* Rex Galliæ & Hispaniæ bello contra Hunnos periit, relictis filiis Turismundo, Theodorico, Henrico.

6. *Turismundus* Attilam profligavit ultra Rhenum.

7. *Theodoricus*, victo Retiario Svevorum Rege, Galleciam Gothorum imperio subjecit, interficitur à fratre Henrico A. C. 482.

8. *Henricus* Regnum Gothiæ in citeriori Hispania sibi vendicavit A. C. 483. Primus genti suæ leges tulit.

9. *Alaricus* Hennæ filius A. C. 500. regnavit ann. 13.

10. *Almericus* fil. Rex Gothorum & Vascorum in Hispan.

11. *Teuto* consobrinus Amalaswentæ Almerici matris. A C. 623.

12. *Teudosilus* A C. 535. occisus apud Seviliam.

13. *Agila*, à Romanis prælio victus, à suis occiditur.

14. *Athanagildus* A C. 543. cujus filia Brucaldis Sigiberto Regi Francorum nupsit.

15. *Limba*, aliis *Luiba*, Rex Goth. apud Narbonam.

16. *Leonegildus* Limbæ frater, subjecit Gothiæ Cantabriam Nageriam, Saberiam. Svevos, rege eorum Andeca superato expulit, Arianam hæresim auxit suâ perfidiâ.

17. *Recarredus.* A C. 576. Rex Catholicus, Synodum Toleti indixit, Arianismum exstirpavit.

18. *Luybæ*, fil. Reccaredi primo anno interficitur à Vecterico, Illustri Gotho, Floruit illo tempore S. Fulgentius.

19. *Vectericus* interimitur primo regiminis anno.

20. *Gundemarus*, A C. 593. vicit Romanos & Vascones.

21. *Sisebutus*, A C. 595. Romanos ex Hispaniis expulit.

22. *Riccaredus II.* A C. 622.

23. *Svintilla* filius Reccar. interficitur ab Arianis A C. 628.

24. *Rachimirus* fil.

25. *Sisunandus*, frater Rachimiri A C. 636.

26. *Swintilla II.* A C. 640. frater Sisunandi.

27. Tal-

27. *Talga* A C. 644.

28. *Sindasundus* Regnum occupavit Gothorum apud Toletum.

29. *Risisundus* A C. 656. celebravit tres Synodos Toleti.

30. *Baruba* A C. 674. Mauros cum Classe 270. navium irrupturos in Hispaniam fugavit, veneno sublatus.

31. *Eringus*, ex cognata Sindasundi A C. 686.

32. *Egita*, Gener Eringi. A C. 693.

33. *Vitissa* A C. 698. occidit Favillam Ducem Cantabriæ, cujus filius Pelagius Regnum Hispaniæ sibi vendicavit, à Roderico excæcatus in exilium missus.

34. *Costa*, filius Theodorici, qui fuit frater Vitissæ.

35. *Rodericus* frater Costæ. Hujus tempore Mauri in Hispaniam trajecerunt A C. 714. qui per totam Hispaniam grassati multa damna intulerunt Gothis, sola Cantabriâ & Asturiâ virtute Pelagii servatâ.

36. *Pelagius* filius Favillæ, patruus Roderici, Legionem eripuit Mauris. Successit

37. *Favilla* filius, ab urso in venatione interemptus.

38. *Ildifonsus* aliis Alfonsus I. Lusitaniam abstulit Saracenis.

39. *Troilla* interfecit Maurorum 50000. Occidit fratrem Wimeranum, occiditur à fratre altero Aurelio.

40. *Aurelius* adoptavit fratris filium Veramundum. Privatur regno à Silo genero Alfonsi.

41. *Silo* profligavit ex regno Veramundum Sororium.

42. *Muregatus* Alfonsi filius naturalis A C. 783. Legionis regnum auxilio Saracenorum occupavit.

43. *Veramundus* filius Froillæ, regni pertæsus monasterium ingreditur.

44. *Alfonsus II.* ope Caroli M. Saracenos profligavit, Ulisiponeam iis eripuit; fecit dedicari Ecclesiam S. Jacobi Compostellæ.

45. *Reimirus* filius Veramundi. Normannos profligavit A C. 730.

46. *Ordonius*, fil. Reimiri. Duas insignes Victorias retulit, unam de Vasconibus, alteram de Mauris. Abstulit Saracenis Salamanam & Cauriam Civitates.

47. *Alfonsus III.* Ordonii filius A. C. 846. Vicit Saracenos & duas in Portugallia civitates insignes cepit, à Joanne VIII. Papa titulum Catholici accepit.

48. *Gratias I.* filius Alfonsi Aulam Regem Saracenorum cepit captivum.

49. *Ordonius* bellum gessit cum Abdera Rege Saracenorum. Ob tyrannidem sui Principis Castellenses defecerunt à regno Legionensi.

50. *Froilla II.* Frater Ordonii Obiit A. C. 899.

51. *Alphonsus IV.* filius Froillæ, fratri Raymiro reliquit regnum privatus obiit.

52. *Reimirus II.* filius Froillæ II. Hic ope Ferdinandi Condesalvi, Castellæ Comite, Arabes ad Osvanam civitatem vicit, in quo Abenagrum Cæsar-augustæ Regem Saracenum vivum cæpit.

53. Or-

53. *Ordonius IV.* filius Raimiri II. Rex Legion. A. 916. ducta conjuge Urraca filia Ferdinandi Condesalvi, sed à fratre Sanctio debellatus, abiit in Gallæciam, unde Reges Gallæciæ descendunt.

54. *Ordonius V.* à Sanctio regno Legionis exuitur.

55. *Sanctius I.* Ordonii IV. filius interiit intoxicatus A. C. 928.

56. *Reimirus* Domitor Saracenorum & Normannorum.

57. *Veramundus II.* Ordonii IV. fil. vario Marte bellum cum Mauris gessit.

58. *Alfonsus V.* Veramundi fil. interficitur in prælio à Mauris.

59. *Veramundus III.* A. C. 1015. postremus familiæ Pelagii Regis Legionis, Sororis maritus successit.

60. *Ferdinandus* Comes Castellæ Gothus Rex Legionis & Gallæciæ A. C. 1025. bellum gessit cum Garzia Navarræ Rege, eum vicit & Regnum Navarræ occupavit. Saracenis eripuit Conimbricam, Galleciam Valentiam & partem majorem Portugalliæ.

61. *Sanctius* Ferdinandi filius Rex Castellæ, Portugalliæ, Gallæciæ; ex insidiis à Velidodolfo necatus.

62. *Alfonsus VI.* Sanctii Frater, Rex Legionis, Castellæ, Gallæciæ.

63. *Alfonsus VII.* ex filia Alfonsi VI. nepos, felix contra Saracenos bellator.

64. *Alfonsus VIII.* Raimundi Berengarii Com. Barcinonensis ex Urraca Alfonsi VI. filia filius. Sub hoc floruerunt Avicenna & Averrois.

65. *Sanctius III.* filius Alfonsi VIII. Rex Castellæ & Legionis A. 1176. interfectus ab Arabibus. 1177.

66. *Alfonsus IX.* Sanctii filius A. C. 1177. gessit gravissimum bellum cum Arabibus, quorum 200000. interfecit, obiit A. C. 1215.

67. *Henricus* fil. Alfonsi IX. Rex Castell. cujus soror Berengaria nupsit Alfonso X. Regi Legionis.

68. *Alfonsus X.* cui successit filius.

69. *Ferdinandus II.* Rex Legionis & Castellæ. Is Saracenos ex omni tractu Hispaniarum expulit, Vandaliâ, Hispali, Cordulâ recuperatis, Granatæ Regem stipendiarium fecit, obiit 1262.

70. *Alfonsus XI.* Ao. 1260. Hic electus erat in Imperatorem ante Rudolphum Habsburgensem.

71. *Sanctius IV.* Rex Castellæ & Legionis contra Mauros feliciter pugnat.

72. *Ferdinandus III.* Rex Legionis & Castiliæ.

73. *Alfonsus XII.* A. C. 1308. Rex Castil. & Legionis.

74. *Petrus* filius Alfonsi. Rex Cast. & Leg. A. 1350. à fratre Henrico ob Tyrannidem jugulatus.

75. *Henricus* frater Rex Castiliæ, Legionis, Arragoniæ.

76. *Joannes I.* A. C. 1377. patri successit, reliquit successorem.

77. *Henricum* filium ex Catharina Ducis Landæstrensis filia. Hic Alfonso Ferdinandi filio administrationem principatûs Austriæ contulit.

78. *Joannes II.* rexit Paterna Regna 50. annis obiit 1446.

79. *Henricus IV.* Castellæ, Legionis Rex. 1454.

80. *Ferdinandus IV.* Joannis Arragoniæ Regis filius, Regna Castilliæ & Legionis obtinuit.

81. *Joannes V.* Rex Arragoniæ, Legionis, Castellæ, Granatam Mauris eripuit, *Fortunatam Insulam* sibi subjecit, *Novum Orbem* invenit, qui dicitur *America*, progenuit ex Isabella conjuge.

1. *Joannem* filium, qui ante Patrem obiit improlis. Et filias quatuor. Scilicet,

1. *Isabellam*, quæ *Alfonso* Portugalliæ Regis filio, eoque vitâ functo *Emanueli* Portugalliæ Regi juncta est.

2. *Mariam*, quæ post fata sororis Emanueli nupsit.

3. *Catharinam*, quæ Anglia Regis filio Artaro copulata & exinde Henrico VIII. Angl. Reg. tradita sed ab ipso tandem repudiata est.

4. *Joannam*, Philippo Archiduci Austriæ, Maximiliani Cæsaris filio, una cum Regnis tradita;

Hæc *Joanna Mater Caroli V. & Ferdinandi I.* Imp. P. R. Rom. à quibus modernus Imperator & Rex Hispaniæ descendunt.

Catalogum *Regum Arragoniæ & Regum Navarræ*, ex Gothorum stirpe olim descendentium, qui scire desiderat, legat *Lazium* qui de iis lib. 10. ad quem benevolum Lectorem, studio brevitatis, remittimus.

Coronis Lib. IV. & Orbis Gothici.

INDEX RERUM
LIB. IV.
ORBIS GOTHICI.

Errata Lib. VI. Orbis Gothici.

Pag. II. lin. 8. τῶν. 9. intelligit. 10. qui hujusmodi. 16. pro *Inde* leg. Idem. III. 35. ligulæ. 38. fuccisio.-hirta. 43. areana. IV. 3. mascula. 36. barbârum. 40 levigant. V. 24. Maslegetharum. 26. Pupertatem. 29. perluuntur. 37. ferarum. VII. 5. agrestia. IX. 33. pugnandi. X. 20. maximam inter suos ferebant laudem. XI. 3. pavebant pro juvabant. 17 Gothicarum. 22. Argonautic. XII. 24. acquirere. 39. ornant. XIII. 37. vinci. XV. 22. pro darantes leg. durant. XVI. 24. coriis. 24. Navigandi. XVII. commissæ. 43. agnata. XVIII. 2. poposceris. 4. monstrator. 10. probrum. XIX. 22. Rer. 28. Is Romam. 37. tantam. XX. 3 Atheas. XXI. 32. Viterbiens. 46. Romanos. XXII. 23. Zemeluks. XXIII. 3. vere. 10. leg. Sus & Aper. qui 24 Lelum Polelum. XXIV. 18. Regulo. 24. Aprorum. XXVII. 13. leg. quauquam in Gallica gente acceptum fuerit. XXVIII 41. Weidelottæ. 46. Seitones. XXIX. 1. warszkaiti. 21. Aegyptiorum. 34. Livis. libr. 7. Hist. Rom. XXX. 2. Castum nemus. 13. Lelus, Polelus. 19. Meletius, Murinius. 21. peragebatur. XXXI. 4. humum. 33. lagena. 40. Lingussorum. XXXIII. 41. incompte. XXXVI. 27. Lesgewang. XXXVII. 15. Decebalus. 31. Hunimundum. 35. Fridigernus. XXXVIII. 12. nupsit sequenti qui erat *in Vitiges*. 43. exdulsis. XL. 37. Gartias. XLII. 12. Angliæ Regis filio *Arturo*. 16. Impp. Rom.

Cætera Sphalmata in Punctis, incisis, majoribus, minoribus literis benevolus Lector ipse corriget.

SOLI DEO GLORIA.

